Nové trendy (post)kovidového světa

Pavel Sirůček

Podkladové materiály na seminář **Centra strategických a teoretických studií** (CSTS) k práci na **S21**, konaný **31. 10. 2022**

Návaznost na materiály **Mýty a fakta 4.0 ve světle megatrendů** diskutované na semináři CSTS 25. 3. 2019, resp. **Tzv. čtvrtá průmyslová revoluce (4IR) – další bublina nebo opravdu epochální změna?** diskutované na semináři CSTS 24. 4. 2017

- vybrané snímky k fenoménu 4.0, 5.0 připomenuty v závěru prezentace
- aktualizovaná verze prezentace (z 13. 7. 2019) dostupná na http://www.valencik.cz/marathon (*Marathon,* 2019, roč. 23, č. 5, s. 25-34)
- prezentace z 24. 4. 2017 dostupná na http://www.valencik.cz/marathon (Bublifuk 4.0? *Marathon*, 2017, roč. 21, zvláštní číslo, s. 3-34 + příloha s. 56-64)

Otevřené otázky

- **Kam dospěla tzv. transformace kapitalismu?**
- **Kam dospěla tzv. revoluce 4.0?**
- **Kam dospěla neoliberální globalizace?**

pohled **optimisty** (s využitím V. Renčína) vs. obavy **pesimisty**

+ otázka Kam dospěla liberální levice?

Doporučené minimum

- snímky **6**, **9**, **13**, **14**
- snímky **16**, **18**, **19**, **20**, **24**, **27**
- snímky **32**, **33**, **34**, **36**, **38**, **39**, **41**, **43**, **46**, **51**

Kam dospěla tzv. transformace kapitalismu?

- projekty **4.0**, **5.0**, **Velký reset**, inkluzivní kapitalismus, ***„Zelené úděly“*** etc. jsou **(staro)novými podobami teorií transformace kapitalismu**
- **naplnila se predikce teorií konvergence, ovšem v opačném gardu** (vznikl hybrid, který si z kapitalismu a socialismu nevzal to nejlepší, nýbrž to **nejhorší**)

Teorie transformace kapitalismu

moderní kapitalismus po II. SV, resp. dnešní **postkapitalismus** (P. Mason, P. F. Drucker) se měl *„obrodit“* a stát společností

- **industriální** (R. C. F. Aron, J. K. Galbraith), resp. **postindustriální** (D. Bell)
- **technotronní**, **kyberneticko-elektronickou** (Z. K. Brzezinski)
- **informační**, resp. **superindustriální** (manželé Tofflerovi)
- ***„přírodním kapitalismem“*** (novější Zprávy Římského klubu)
- ***„kapitalismem 4.0“*** (A. Kaletsky)
- **znalostní společností vědění** (P. F. Drucker)
- **síťovou** (M. Castells, J. Rifkin)
- **digitální** (D. Tapsott)
- **kapitalismem digitálních platforem** (N. Srnicek)

má jít o **systém zásadně transformovaný**

- **manažerskou revolucí** (J. Burnham), resp. **revolucí leadershipu**
- **konvergenčními procesy** (J. Tinbergen, J. K. Galbraith)
- ***„třetí cestou“*** tržního hospodářství (A. Giddens)
- **digitalizací** (P. Mason)

„Staré“ teorie transformace kapitalismu

- **cca do přelomu 80. a 90. let 20. století**, zohlednění proměn směrem k dalšímu zespolečenštění kapitálu
- zejména v 60.-70. letech byly populární a propagandisticky využívány **teorie manažerského řádu, manažerské společnosti či revoluce** (s kořeny před I. světovou válkou a modernějšími verzemi v podobě *„leadershipu“* apod.), **koncepce korporativního kapitalismu** hlásající snižování role vlastníků a změny chování korporací, **teorie demokratizace kapitálu a revoluce v důchodech** (s verzí *„lidového kapitalismu“* oprášeného v kupónové privatizaci, ohledně novějších verzí např. zaměstnanecké akcionářství ESOP či kooperativismus v Mondragónském družstevním stylu), **koncepce státu všeobecného blahobytu**, **teorie smíšené ekonomiky** a **teorie konvergence**
- další podoby reprezentují doktríny *„industrialistů“* a *„postindustrialistů* – **teorie společnosti industriální a postindustriální, resp. informační** apod. (včetně modelů nové industriální společnosti, resp. úvah o *„jednotné industriální společnosti“* – jednotící tezí je, že technologický pokrok v souvislosti s vědeckotechnickou revolucí má vést k dokonalejší společnosti, která již vlastně nemá být kapitalistická, má být charakterizována např. přechodem od *„ekonomiky chudoby“* do stadia *„ekonomiky hojnosti“* (J. K. Galbraith), resp. *„společnosti masové spotřeby“* (W. W. Rostow)), se kterými souvisí koncept *„deideologizace“*, podle kterého měly politické ideologie liberalismu, konzervatismu i socialismu po II. SV společně akceptovat **ideu řízeného kapitalismu**
- šířeji do konglomerátu transformačních teorií lze řadit také **reformistické koncepce keynesiánců**, **technokratické teorie institucionalistů**, **přístupy neoinstitucionalistů** anebo **teorii samolikvidace kapitalismu J. A. Schumpetera**, případně úvahy jeho nejrůznějších pokračovatelů, teorií transformace svého druhu je i **koncept velké transformace K. P. Polanyie**
- v obecnějším kontextu – a v rovině různých disciplín – globální reorganizaci a proměny kapitalismu diskutují mnohé sociálně-ekonomické školy a koncepce, typu **teorií rozvoje či modernizace** (W. W. Rostow), **teorie světosystémů** (I. M. Wallerstein), **teorie závislosti a propojenosti ekonomik**, **teorie flexibilní akumulace**, **teorie deindustrializace**, **teorie hegemonické nestability**, **teorie přechodu k *„neorganizovanému kapitalismu“*** anebo **úvahy o kapitalismu R. B. Reicha** aj.

„Nové“ teorie transformace kapitalismu

- **reflektují rozpad socialistické světové soustavy a aktuální rozpory 21. století**
- cca od poloviny 70. let **ústup teorií konvergence**, následně umocněný zánikem tzv. reálného socialismu (s tím, jak tento historicky nastal drtivá většinu teorií transformace vůbec nepočítala)
- další trend v podobě modifikací konceptů industriální společnosti do podob **teorií společnosti postindustriální, superindustriální, technotronní nebo informační** (manželé Tofflerovi), s převratnými změnami ICT vedoucími k zásadním proměnám celé společnosti operují od 80. let různé varianty **teorie informační revoluce a společnosti**
- další postup globalizace i splasklé bubliny tzv. *„nové ekonomiky“* 90. let spojovány s termínem **digitální ekonomika** (D. Tapscott) a **ekonomika, i celá společnost, znalostní** (P. F. Drucker)
- moderní a postmoderní kapitalismus, resp. **postkapitalismus** (P. Mason, P. F. Drucker) se měl transformovat ve **znalostní společnost vědění** (P. F. Drucker), **společností síťovou** (M. Castells, J. Rifkin), **společnosti digitální** (D. Tapsott), ***„kapitalismus 4.0“*** (A. Kaletsky), **kapitalismus *„zelený“*** (E. U. Weizsäcker) či ***„přírodní“*** (novější Zprávy Římského klubu), ***„kapitalismu bez kapitálu“***, pod vlivem vstupu do *„nehmotného světa“* (J. Haskel, S. Westlake)
- **úvahy o tzv. nové ekonomice** (např. 90. let, později 4.0, 5.0, cirkulární ekonomice etc.)
- **koncepty sdílené ekonomiky**, blízké bublině 4.0, fungování digitálních platforem má být ústředním prvkem ***„kapitalismu platforem“*** (N. Srnicek)
- **projekty ekonomik a společností 4.0, 5.0, včetně *„zelené“* etapy**
- oprášení staršího konceptu v podobě ***„kapitalismu stakeholderů“*** (K. Schwab)
- **koncept Velkého resetu** (K. Schwab), **inkluzivní kapitalismus** (papež František)
- vedle desítek sociálně-ekonomických konceptů transformace kapitalismu jsou od 90. let 20. století aktuální též různé teorie transformace socialismu v kapitalismus

Fráze znalostní společnosti

- společnost digitální a **znalostní** jako společnost 4.0
- význam vědomostí jako zdroj inovací ve znalostní společnosti
- konec 60. let – znalostní ekonomika, resp. **znalostní společnost vědění** (P. F. Drucker), s věděním jako klíčovou hodnotou a dominantním modem produkce (po zemědělství, průmyslu a službách)
- souvislost s teoriemi **společnosti informační** (usnadnění produkce a rozšiřování poznatků pomocí ICT) a **společnosti postindustriální** (s typickými proměnami profesní struktury a trhu práce)
- zkarikovaná znalostní společnost dle Liessmann, K. P.: *Teorie nevzdělanosti: Omyly společnosti vědění.* Praha, Academia 2009
  - **tzv. společnost vědění je *„rétorická figura“*,** pod politickou nálepkou se reálně **ukrývá společnost nevzdělanosti**, (neo)liberální školství tržními principy přispívá k rozkladu společnosti a produkuje *„fachidioty“*

Karikatura informační společnosti

dle Klaus, V.: Zánik myšlení. *Lidové noviny*, 8. 4. 2022, s. 11

- nadměrné množství informací člověka *„vytěžuje a zatěžuje“* natolik, že **nemá na myšlení čas**
- vědění není hromadění či prostá konzumace informací, velká množství neutříděných a nezařazených informací **ničí myšlení**
- ve všech společnostech existovala poptávka po informacích, s rozsahem daným i **absorpční kapacitou člověka** (včetně času, věnovaného na vyhledávání informací)
- nastala **revoluce na straně nabídky pomocí ICT**, především šíření informací se stalo snadné, módní i lákavé
- móda krátkých textů, *„výkřiků“* bez kontextu a souvislostí
- *„Zánik myšlení – jako doprovodný jev nadprodukce nesmyslů – znamená, že se informační společnost stává stále více svou vlastní karikaturou“*

Koncept kapitalismu sledovacího

dle Zuboffová, S.: *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power.* New York, Public Affairs 2019

- **optimistické** (včetně technooptimismu) vize teorií transformace kapitalismu versus **pesimistický** koncept **kapitalismu sledovacího**
  - *„Není to tak, že my hledáme na Googlu, Google hledá v nás. Není to služba, kterou dostáváme zadarmo, my se dáváme zadarmo jí“*
  - **technologické firmy** (v čele s Googlem a Facebook) **zrušily na počátku 21. století soukromí**, počátky v podobě cílení a prodeje inzerce, dnes **kapitalismus dohledu s dopady na svobody, veřejné debaty, demokracii**
  - nový druh nerovnosti ohrožující demokracii – firmy, které o uživatelích vědí téměř vše versus veřejnost závislá na digitálních službách, bez možnosti kontroly dat o sobě
  - transformace industriálního kapitalismu ve finanční přináší permanentní krizi a **nástup sledovacího kapitalismu** jako třetí modernity, kdy neomezený přístup k informacím má být manipulací
- Zuboffová, S.: *In the Age of the Smart Machine: The Future Of Work And Power.* New York, Basic Books 1989
  - komputerizace jako další průmyslová revoluce (**digitální revoluce**)
- Zuboffová, S., Maxmin, J.: *The Support Economy: Why Corporations are Failing Individuals and the Next Episode of Capitalism.* New York, Viking Pres 2002
  - **manažerský kapitalismus přestal sloužit lidem**, lidé nevěří korporacím, na kterých jsou závislí
  - propast oddělující nové lidi (nestačí jim pouze efektivní výroba, nýbrž chtějí vzít svůj život do vlastních rukou – **individualizace spotřeby**) od starých institucí má překonat **ekonomika podpory**, která má uvolnit potenciál pro tvorbu bohatství

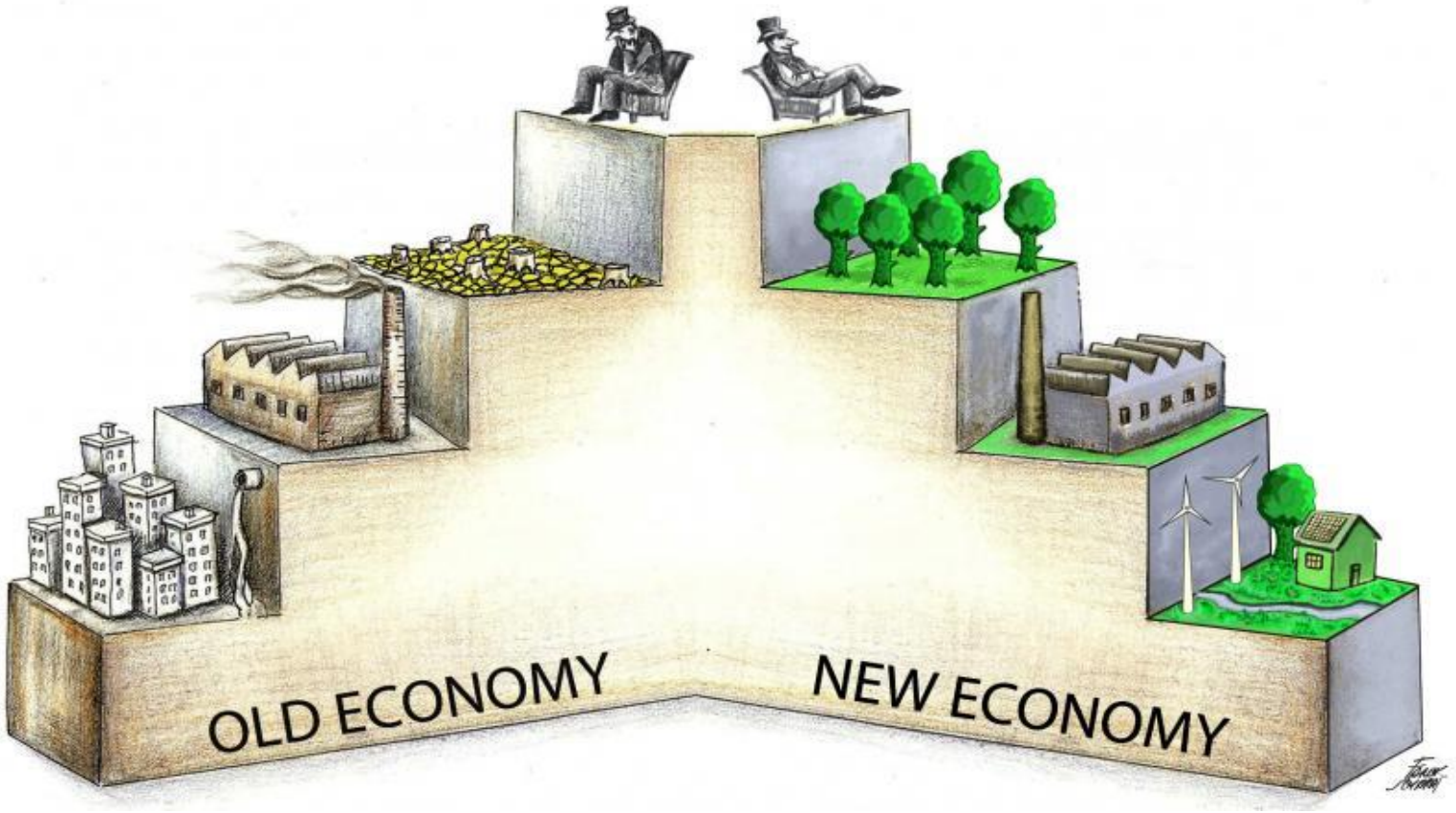
„Staré“ teorie konvergence

- desítky variant (včetně industriální či nové industriální společnosti apod.) hlásaly **postupné sbližování díky vnitřnímu vývoji kapitalismu i socialismu a vznik hybridu – obvykle s přednostmi obou systémů při eliminaci nevýhod – především na základě rozvoje vědy, techniky, resp. nových technologií**
- s variantami nutné syntézy, rostoucí shody, spontánní fúze, jednotné společnosti, generalizované ekonomie aj., s akcentem na různé stránky stejných procesů a základem v konceptu postindustrialismu
- o **sbližování kapitalismu a socialismu** uvažovali R. C. F. Aron, W. S. Buckingham, J. Tinbergen, Z. K. Brzezinski, J. K. Galbraith (např. s argumentací o nevyhnutelnosti plánování a regulování ekonomiky i za kapitalismu, jako důležitému momentu přibližování se k socialismu, s predikcí *„podřízení“* se tržního systému plánovitému, s trendem směrem k *„centrálně řízenému hospodářství“)*
- **socialismus** v konceptech konvergence, resp. šířeji teoriích transformace kapitalismu **býval interpretován jako jedna varianta industriálního řádu, stejné úrovně jako kapitalismus** (R. C. F. Aron, D. Bell, P. F. Drucker, ale i futurologové Tofflerovi), včetně odmítání vyvlastnění soukromého vlastnictví výrobních prostředků, třídního boje a diktatury proletariátu
- propracovanější forma apologetiky kapitalismu, nešlo o otevřenou obhajobu kapitalismu, ani o otevřeně útoky na světový socialismus

(Ne)naplnění vizí teorií konvergence

- **cca od poloviny 70. let 20. století ústup teorií konvergence, následně umocněný samolikvidací tzv. reálného socialismu**
- **iluze**: optimismus 60. let se odrážel i ve vizích teoretiků konvergence, kteří předpokládali, že společnosti Západního a Východního bloku si budou stále podobnější, **fungování nových technologií si mělo vynutit podobné formy řízení a podoby institucí na Západě i Východě, ke sbližování životní úrovně měly vést výsledky hospodářského růstu**, Východ měl upustit *„od svých ideologických brýlí, politických kampaní a kádrování“* (Keller, J. : Triumf teorie konvergence. *Právo*, 20. 2. 2020, s. 6) a Západ zase zmírnit *„svůj jednostranný ekonomismus, kdy o všem rozhodují jenom peníze“* (dtto), díky tomuto souběhu **měla vzkvétat politika mírového soužití a z planety definitivně vymizet války**
- **realita**: *„Bývalý socialistický blok byl důsledně zreformován podle hesla, že peníze jsou vždy až na prvním místě … Ideologická uvědomělost a zápal pro kádrování, které měly polevit, nabyly u nás spíše komických forem. O to náruživěji jim však začínají holdovat na západ od našich hranic …“* (dtto), typu kulturních válek, genderfeminismu, zeleného náboženství apod., **což mělo přitom dnes přinášet obdobné efekty jaké byly slibovány v 60. letech –** *„rozkvět politiky mírového soužití, která učiní války a zbrojení zbytečnými“* (tamtéž)
- současnost: **chaos, napětí a polarizace Západu, synergie krizí, svět na pokraji jaderné války, liberální nová tzv. levice na jedné straně barikády s velkokapitálem proti normálnímu životu a normálním lidem práce**

Stará a nová ekonomika *„transformovaného“* kapitalismu

Kam dospěla tzv. revoluce 4.0?

- **etapy** tzv. revoluce **4.0**, resp. 5.0
  - **technologicky iluzorní** (cca 2013-18)
  - **zelená** (cca 2018-?)
  - **koronavirová** (cca 2020-22?)
  - **moralistně-válečná** (cca 2022-?)
- **?** zachrání Evropu **digitalizace** a **tzv. ozelenění za každou cenu**
- **?** namísto průmyslu 5.0 v Německu (i u nás) **deindustrializace**

Zelená etapa 4.0, resp. 5.0

- **klimatický alarmismus a aktivismus**
  - další etapa (ne)prosazování udržitelnosti vývoje
  - kult Sv. Grety – vize klimatické diktatury a globální ekologické ústavy
  - **Zelený úděl** (USA), **uhlíková neutralita** (EU), **elektromobilní a protijaderná hysterie**
- technologie 4.0 tlačeny **„zeleným“** směrem 5.0
  - v prvé řadě obrovský byznys, ekologicky tzv. šetrné technologie rozvíjí **Německo** a USA
  - **? ČR** – necháme si vnutit další *„větrníky, slunečníky (a měsíčníky)“,* další tunely (jako zelená nafta, solární baroni etc.), **?** přestavba uhelných elektráren na plynové, **životní důležitost uhájení jaderné cesty**
- **bublina 4.0 splaskává** a (hyper)globalizátoři hledají cesty, jak zachránit neoliberální globalizaci
- dle K. Schwab – reforma kapitalismu zevnitř, kdy se *„kapitalismus akcionářů“* (zaměřený na zisk) musí přizpůsobit *„kapitalismu stakeholderů“* (***zainteresovaný, odpovědný kapitalismus*** zúčastněných stran) prostřednictvím plnění sociálních a enviromentálních cílů, tento kapitalismus staví soukromé korporace do pozice správců majetků společnosti, třetí možností má být *„státní kapitalismus“* (Čína)

Green Deal jako *„velká příležitost“*, ale pro koho?

- **opatření proti COVID-19, resp. politika kovidismu** mající za následek **pokles výroby** a **extrémní peněžní expanze** vedoucí k růstu inflace
- **?** odezní inflační impulsy, **růst cen energií v Evropě může být trvalý** vlivem boje proti klimatické změně – **greenflace** (zelená inflace)
- nedostatečné výrobní kapacity obnovitelných zdrojů, omezování investic do fosilních paliv, nárůst cen emisních povolenek
- **staré zdroje energií jsou vyřazovány a nové nestačí**, hrozba blackoutu
- greenflace nepostihne pouze ceny energií, ale i komodity potřebné pro elektrifikaci automobilismu (lithium, měď)
- **rostoucí náklady** pro firmy, **vyšší daně a přerozdělování** (nutnost podpory masy obyvatel – dávky na *„zelenou“* elektřinu, hrozba energetické chudoby)
- **?** Green Deal jako **příležitost ke zchudnutí a závislosti** (příležitost budovat *„prvobytně pospolnou bezuhlíkovou společnost“)* vs. projekty jako *Nová dohoda* (Green New Deal pro ČR)
- **? konflikt na Ukrajině 2022** (fundamentální a dlouhodobé dopady politické i ekonomické), **? modifikace či konec vizí evropského projektu Green Deal**
- **?** nástup stagflace či **slowflace** (vysoká inflace a nízká nezaměstnanost)

Vize evropského Průmyslu 5.0

dle Brequeová, M., De Nul, L., Petridis, A.: *Industry 5.0: Towards a Sustainable, Human-Centric and Resilient European Industry*. Luxembourg, Publications Office of the European Union 2021

- **doplnění stávajícího paradigmatu Průmysl 4.0** tím, že:
  - vede výzkum a inovace k **přechodu na udržitelný a odolný evropský průmysl zaměřený na člověka**
  - přesouvá zaměření z hodnoty výhradně pro akcionáře na **hodnoty pro všechny zúčastněné strany** (kapitalismus stakeholderů)
- reakce na výzvy
  - koronakrize
  - stát se prvním klimaticky neutrálním kontinentem
- cíl: ***„nový normál“*** **s konkurenceschopnějším, udržitelnějším a zelenějším evropským průmyslem**
- prostředek: **nová vlna inovací, kterou je nutno řídit**
- ***„dvojitý přechod“*** **– zelený a digitální**
  - **redesign ekonomik**
  - aktualizace průmyslových politik
  - investice do výzkumu a inovací

Nový Evropský program inovací

přijatý Evropskou komisí 5. 7. 2022

- cílem je **dostat Evropu do čela nové vlny deep tech inovací a startupů**
- EU díky nové vlně deep tech inovací, které vyžadují průlomový výzkum a vývoj a velké kapitálové investice, má **posílit ústřední úlohu při formování ekologické a digitální transformace**, deep tech inovace mají pomoci najít **inovativní řešení naléhavých problémů, jako jsou změna klimatu a kybernetické hrozby**
- naplánováno 25 specializovaných opatření v rámci pěti stěžejních iniciativ

(financování rozvíjejících se podniků, umožnění inovací vytvořením experimentálního prostoru a zadáváním zakázek, urychlení a posílení inovací v evropských inovačních ekosystémech v celé EU, podpora, přilákání a udržení talentů, zlepšování nástrojů sloužících k tvorbě politik)

- buzzwords **deep tech inovace** dle Evropská komise, Generální ředitelství pro výzkum a inovace: *Deep-tech innovations.* Brussel, Publications Office 2021: na dnešním vrcholu nové vlny inovací **se digitální technologie začaly sbližovat s fyzickou a biologickou sférou** a otevírají škálu nových příležitostí pro průlomové a převratné inovace, které rychle a hluboce promění ekonomiky a společnosti, tyto **nové inovace, digitálně umožněné, se budou vyznačovat návratem ke svým vědeckým kořenům**, kde věda znovu získá na významu a stanou se ještě více *„hlubokými technologiemi“*
- dle Gourevitch, A., Portincaso, M., Tour de la, A., Goeldel, N., Chaudhry, U.: *Deep Tech and the Great Wave of Innovation.* Boston, Boston Consulting Group 2021: *„velká vlna inovací“* zahrnuje **umělou inteligenci, syntetickou biologii, nanotechnologie a kvantové výpočty a další pokročilé technologie**, ještě významnější mají být konvergence technologií a přístupů, které mají urychlit a předefinovat inovace v příštích desetiletích

Tzv. alternativní zelené vize

- **cirkulární ekonomika** (oběhové hospodářství) – snaha **změnit odpady v suroviny**, důraz na energie z obnovitelných zdrojů atd., ekonomika lineární (suroviny-výroba-distribuce-spotřeba-odpad) versus ekonomika cirkulární (suroviny-design-výroba-distribuce-spotřeba, včetně oprav a znovupoužití produktů-sběr-recyklace se zbytkovým odpadem-suroviny-design-výroba …)
  - Kislingerová, E. a kol.: *Cirkulární ekonomie a ekonomika: Společenské paradigma, postavení, budoucnost a praktické souvislosti*. Praha, Grada 2021 – **kreativní ekonomie** a **cirkulární ekonomika** jako další tzv. nová ekonomie a nová ekonomika (**cirkularita jako historická nezbytnost** a změna paradigmatu, zrod cirkulární ekonomie na začátku 21. století)
- **zelený** (*„chytrý“*) **růst** jako přehodnocení cíle v podobě kvantitativního růstu, o *„chytrém, udržitelném a všem dostupném růstu“* však hovoří již dokument Evropa 2020 z roku 2010 (ani tento přitom nebyl naplněn)
- **decoupling** – rozdvojení trendů ve smyslu oddělení zátěže životního prostředí a ekonomického výkonu (**oddělení růstu spotřeby od spotřeby energie a zdrojů**)

Decoupling jako další buzzword

- *„Evropská unie ve své politické strategii Zelená dohoda pro Evropu sice počítá s masivním přechodem na obnovitelné zdroje, resp. na bezuhlíkovou ekonomiku, ale zároveň s naprostou samozřejmostí předpokládá další ekonomický růst, a to takový* ***růst, který „bude oddělen od využívání zdrojů“****. Jinými slovy:* ***budeme toho vyrábět a spotřebovávat stále více, ale zároveň bude klesat spotřeba zdrojů a znečištění****. Bohužel, takovýto „andělský růst“ či* ***„absolutní decoupling“****, tedy „oddělení“ ekonomického růstu od spotřeby materiálů a energie, nebyl zatím hodnověrně empiricky prokázán a zdá se, že je to* ***„absolutní nesmysl““***
  (N. Johanisová in předmluva k Schumacher, E. F.: *Malé je milé, aneb jak by vypadala ekonomie, které by záleželo na lidech*. Praha, Kořeny 2021, s. 9)
- **? Je řešením** (a to řešením v kapitalismu uskutečnitelným) **ne-růst?**
  - např. dle Hickel, J.: *Méně je více: Jak nerůst zachrání svět*. Brno, Host 2022
    (planeta má omezenou kapacitu a nastal čas přizpůsobit tomuto ekonomiku,
    viníkem problémů má být globální ekonomický systém založený na idejích neustálého růstu a **řešením zpomalení a ne-růst**)
  - **ekonomický růst je hlavní prioritou pouze v určité fázi vývoje společnosti**
    - J. S. Mill (výhody stacionární společnosti), J. M. Keynes (esej *Ekonomické možnosti našich vnuků*), R. F. Harrod (oligarchická spotřeba), F. Hirsch (poziční statky)
  - vize **růstu nulového, záporného, regulovaného** etc.
    - Zprávy Římského klubu, ekonomie kvality života, koncepty trvalé udržitelnosti

Jak se dostat do koblihy?

dle Raworthová, K.: *Ekonomie koblihy: Sedm způsobů ekonomického myšlení pro 21. století*. Praha, IDEA 2020

- **kobliha** (jako záchranný kruh) – **myšlenkový model pro rozvoj v 21. století**
  - americký donut s dírou uprostřed vymezuje vnitřní limity lidských potřeb i vnější limity ekosystému, civilizace si má najít cestu do prostoru mezi nimi
- **růst a pokrok** mohou řešit problémy sociální (nerovnost, chudoba aj.), ale **zhoršují problémy environmentální** (znečištění, ztráta biodiverzity)
- ideje **ne-růstu** (hledání smysluplného ekonomického cíle)
  - nemožnost nekonečného růstu v omezeném prostoru, nedostatky HDP jako indikátoru blahobytu etc.
  - kritika standardní ekonomie (mající ohromný vliv na politiky i chápání světa), zpochybňování ekonomických paradigmat, kritika modelu homo oeconomicus
- důraz na **environmentální a sociální udržitelnost** jako alternativa k ideologii růstu za každou cenu
- **snění o nové ekonomii** (podmanivé, patetické, ale řešení chybí), **?** Jak se dostat do koblihy (**Jaká má být ekonomika poskytující všem lidem důstojný život a současně respektující omezení planety?**), **? Praktické cest ne-růstu** (v místních komunitách, na národní úrovni, na globální úrovni)**?**

Koronavirová etapa 4.0

- **2020-22?** koronavirová globální panika – **kolaps neoliberální globalizace v přímém přenosu**
- **dopady obrany před pandemií** nejenom na hospodářství, proměny společenského klimatu, **jakoby přestaly platit ekonomické principy** (udržitelné finance, zadlužení pod kontrolou aj.) dle Klaus, V. a kolektiv IVK: *Ekonomické aspekty koronakrize*. Praha, Institut Václava Klause 2020
- **rozdělení společnosti**, ohrožení dosavadní podoby společnosti dle Klaus, V.: *Karanténa 2.0: Svět už není kulatý*. Praha, Institut Václava Klause 2020
- širší rámec **společenské krize Západu – frontální útok na západní civilizaci** dle Klaus, V. & kolektiv IVK: *Sebedestrukce Západu*. Praha, Institut Václava Klause 2020 – **hypertrofie liberalismu**, **krize tzv. liberální demokracie**, nová kulturní revoluce, diktatura korektnosti a menšin, **destrukce institucí a normálního života**, likvidace identity, tradic a kořenů, omlouvání se za domnělé křivdy minulosti jako **odvádění pozornosti** od nerovností i nefungujícího multikulturalismu, přehlížení obětí nezaměstnanosti, sociálního deklasování, masové migrace apod.

Specifika krize doby kovidové

- diskutabilní a stále otevřené – **ekonomická** (ani další) **krize neskončila**
- **nemá mít ekonomické příčiny a má být jevem (šokem) exogenním**, nemá jít o produkt finančních nerovnováh ve smyslu spouštěčů recesí cca od 80. let, včetně Velké recese (Velké finanční krize 2007-09)
- **komplikovanost vývoje** vlivem nepředvídatelných faktorů neekonomické povahy
- krize **skutečně globální**
- hospodářské dopady – kolapsy zdravotnictví, propady obchodu vnitřního i zahraničního, problémy financí, spotřeby a fakticky všech sfér ekonomického života
- pandemie vyvolala ve světové ekonomice **několikafázové šoky** – recesi v obchodu produkty a službami, propady na finančních trzích, HDP s dopady na investice aj.
- atypičnost krize v podobě **okamžité a robustní reakce tvůrců fiskální a monetární politiky po celém světě** (dluh již nemá být hříchem, **nemá záležet na výši dluhu, nýbrž na využití prostředků**)
- přehnaně optimistické prognózy vývoje v roce 2021 jsou korigovány depresivními statistikami a zdůrazňováním **nárůstu dluhového zatížení**, včetně pocitů (a možná zdaleka nejenom pocitů) bezprostředního nebezpečí dluhové krize
- **změnit se měla úloha centrálních bank**, které – ač to veřejně přiznáno nebylo – měly přijít o tzv. nezávislost, což má vést k inflaci (banky generují peníze od Velké recese jako divé, projevy v cenách aktiv, je jen otázkou času, kdy se vše překlopí do spotřebního koše)

Tzv. moderní monetární teorie

- L. R. Wray, W. L. Mitchell, W. Mosler, S. Keltonová
- **eklektismus** a návaznost na mnohé směry, včetně J. M. Keynese, **blízkost postkeynesiánství**
- **mlhavost**, určité varianty uskutečňovány v Latinské Americe
- **výrazné zvýšení zadluženosti veřejného sektoru nemá představovat nebezpečí pro zemi, která si může půjčovat ve vlastní měně** (má-li stát jako měnový suverén pod kontrolou emisi peněz, nikdy nemůže zbankrotovat – **stát nemá čelit žádným finančním omezením**)
- **stát se nemá zadlužit v cizí měně**, ztrácí část suverenity a důsledkem zahraničního dluhu mohou být finanční a hospodářská krize, kdy musí přijmout úsporná opatření nadiktované věřiteli a IMF
- **stát nemá sám na sebe uvalovat ve finanční oblasti omezení** (typu nezávislosti centrální banky, zákazu financování vládních operací přímo centrální bankou (monetizace), stropy státních deficitů nebo navázání měny na jinou měnu či komoditu) – tato **omezení podkopávají reálné možnosti ekonomik**, slouží jako mocenský nástroj, kterým si především věřitelé zajišťují privilegia, a jsou stejně porušována
- **odpovědnost vlády za ekonomiku, neuvažovat o dluzích a deficitech jako o moralitách**
- **kritika chybného pojetí povahy peněz a jejich role ve standardní ekonomii** (státem vydávané peníze jsou na vrcholu peněžní hierarchie, od nich jsou odvozeny peníze vytvářené bankami, peníze nejdříve vznikají jako dluh a až poté, co jsou vydány, se stávají něčím aktivem, peníze nemohou existovat bez dluhů, **stát nejprve vydává peníze a zavazuje se, že je přijme zpět při placení daní**, peníze jsou **nástrojem hospodářské koordinace**, jejich původním a hlavním účelem je mobilizace a koordinace zdrojů nutných k naplnění veřejného zájmu – skrze naplňování dluhů – v čase)
- **peníze mají být na cokoli, na co jsou k dispozici reálné zdroje, jde o to využití peněz** (A. Ocasio-Cortezová, B. Sanders, J. Corbyn), Fed by vedle programu *„zaručeného zaměstnání“* (snaha o zajištění plné zaměstnanosti) měl **tisknout peníze k financování projektů veřejné infrastruktury, včetně zelených projektů**
- **aplikace v politice J. R. Bidena**, návrat ke stavu před kovidem má být málo ambiciózním cílem

Inflace v (post)kovidové době

- specifika krize doby kovidové, včetně **nepřiznané změny úlohy centrálních bank, které měly přijít o tzv. nezávislost**, **politika kovidismu** → pokles výroby a extrémní peněžní expanze
- hrozba **greenflace** (spásou dluhové unie má být digitalizace a ozelenění), **dystopické projekty** Velký reset, Green Deal, evropský průmysl 5.0 etc.
- Západ v dokonalé bouři (**synergie krizí** – souběh krize energetické, krize potravinové, krize vedení ve světě, finanční krize, krize dolaru jako dominantní měny aj.) + **proxy válka** na Ukrajině
- problém **vývoje V** dle kvantitativní teorie peněz
  - $M . V = P . Y$, ***P = (M . V) / Y***, aproximativně Δp či $\pi = \Delta m + \Delta v - \Delta y$
  - ve druhé dekádě 21. století **↓ V** → (M . V) i při ↑ M nemusel vést k ↑ P
  - v současnosti může **V zrychlit** + **přibývá nabídkových omezení** a úzkých míst ekonomiky (stagnace či ↓ Y) → **↑↑ P**
- diskuze o stávající inflaci, **nakolik je poptávková či nabídková**, resp. **vyvolaná faktory vnitřními či vnějšími** apod.
- diskuze o **restrikci nejenom monetární, ale i fiskální** (konec bezstarostného zadlužování)

Příčiny inflace

- inflace podle prvotních generátorů
  - inflace **poptávková** (poptávkou tažená)
  - inflace **nabídková**, resp. nákladová (náklady tlačená)
- obvykle **kombinace příčin** s obtížnou identifikací (prolínání poptávkových a nabídkových faktorů)
- **bludné kruhy**: ↑ *zisků* → ↑ *cen* → ↑ *mezd* → ↑ *MS (nabídky peněz)* → ↑ *zisků …*
  - postkeynesiánci: **počátek ↑ zisků**
  - monetaristé: **počátek ↑ MS** (inflace jako peněžní jev)

Nadměrné mzdy a platy?

- *„… když jsem s pohyboval jako poradce na odborové půdě, tak jsme donekonečna slýchali o škodlivosti nadměrného růstu mezd a platů. „Nemáme na to, produktivita tomu neodpovídá, jsme zadluženi, nesmíme žít na úkor příštích generací,“ říkali nám podnikatelé i vlády. Totéž jsme slyšeli v případě důchodů. Neboli* ***podle logiky kapitálu je nadměrnost vždy vlastností pracovních a od nich odvozených dalších příjmů. Kapitálové příjmy v kapitalismu z principu být nezasloužené, nadměrné, spekulativní nemohou. Asi nic nemůže lépe vystihnout podstatu tohoto systému****“* (Janíčko, P.: Zmatení pojmů. *!Argument*, 4. 8. 2022. https://casopisargument.cz/?p=44472)

Vždy zasloužené zisky?

- *„Dar z nebes. Ani omylem.* ***Zdanit náhodné zisky je nesmysl, nejsou náhodné …“*** (Stroukal, D., *Lidové noviny*, 29. 7. 2022, https://www.lidovky.cz/nazory/dar-z-nebes-ani-omylem-zdanit-nahodne-zisky-je-nesmysl-nejsou-nahodne.A220729_112104_ln_nazory_rkj)
- ***„Mimořádné zisky jsou základním předpokladem každé funkční tržní ekonomiky****. Pokud se vyskytnou, do daného odvětví přilákají novou konkurenci. Takže se poté o koláč zisku dělí víc firem a zisk přestává být mimořádný. Leda že by nefungovala konkurence. A to je zpravidla vina státu“* (Kovanda, L., https://twitter.com/LukasKovanda/status/1570730139855761408)
- ***„Nejde o mimořádné zisky, ale o návrat z fáze zcela mimořádného propadu ziskovosti zpět do normálu …“*** (Kovanda, L.: Ziskovost bank není mimořádná … 17. 9. 2022. http://www.lukaskovanda.cz/ziskovost-bank-neni-mimoradna-je-nizsi-nez-kdykoli-v-obdobi-let-2008-az-2019/)

„Nikdy jste neslyšel o digitální revoluci?“

s využitím J. Tomashoffa

Kam dospěla neoliberální globalizace?

- **konec neoliberální globalizace** pod vlivem koronakrize + **válka akceleruje geoekonomické změny**, integrace přepíná do zpětného chodu
- **přeformátování světa a globalismu** (plán **Velký reset**)
- **? deglobalizace** anebo **reglobalizace**
- **? lokalizace, participace** (**klíčová role** cíleně upozaďovaného **vlastnictví výrobních prostředků**)
- **synergie krizí**, hrozba *„Matky všech krizí“*
- **?** začal **proxy válkou** na Ukrajině **skutečný střet civilizací**

Destrukce neoliberální globalizace

- **globalismus** zničil odolnost ekonomik (a celých západních společností) již před pandemií
- **narušení principů globální ekonomiky** (včetně obchodních zásad či důvěry v globální měny apod.)
- nestabilita a problémy unipolárního světa
- **globalizační posuny**, globalizace se ocitá v krizi, resp. **přechodné fázi**
- **? odklony od globalizace** (**deglobalizace**, **renacionalizace**, **deinternacionalizace**, resp. **lokalizace**) anebo **reglobalizace** (coby reakce na nerovnosti, změny klimatu, zdravotní krize)

Svět po globalizaci?

- změny strategie firem (např. Volkswagen), které mají být založeny na ***„resilienci“*** = větší odolnosti před **globálními riziky**
  - **obchodní války** (např. USA vs. Čína)
  - **pandemie, lockdowny** (s mnohostrannými dopady v podobě např. destrukce obchodních řetězců)
  - inflace, **greenflace**, **stagflace**, slowflace etc.
  - **synergie krizí – Západ v dokonalé bouři**
    (souběh krize energetické, krize potravinové, krize vedení ve světě, finanční krize, krize dolaru jako dominantní měny aj.)
  - odklon od virtuálních aktiv a **návrat k aktivům reálným**
    (přeměna rezerv na reálné zdroje – suroviny, potraviny, energie)
  - **války horké, proxy války** (Ukrajina 2022) **a války studené**
    (nová železná opona, energetická a potravinová bezpečnost)
- **důraz na bezpečnost zásobovacích řetězců**
- **hledání nové specializace zemí, ? éra nových obchodních bloků**
- trend **odklonu od (neoliberální) globalizace**
  - **? ČR** jako malá otevřená průmyslová ekonomika (**příležitost anebo hrozba**)

Přeformátovávání světa

- civilizační rozcestí jako **příležitost návratu k normálu** versus **projekt planetární transformace ekonomických, sociálních a kulturních struktur**
- proměna veřejného mínění (která nenastalo po Velké recesi), **pandemický alarmismus**
- nefunkčnost stávající podoby EU, projekt **dluhové unie** – spásou má být **digitalizace** a **ozelenění**, hrozba **greenflace**
- pandemie ukázala **nenahraditelnost národního státu** a **zranitelnost globalizace**
- **? Svět po COVID-19**, **?** Přijdou další vlny (tlak globální oligarchie, farmaceutických lobby), **? COVID-19 jako instrument k přeměně společnosti**, **?** Všeobecná digitalizace jako nástroj úplné kontroly, **?** Nástup farmakodiktatury – **sanitárně-digitální gulag**, **?** Strach z pandemie jako **cesta k zastrašení a podřízení lidí globální kontrole a masové převýchově**, **?** Dopady ekonomické, sociální, politické i geopolitické, **?** Soumrak či **konec kapitalismu**, **?** Přijde **Velká superkrize**, **? Konec globalizace**, **?** Anebo její **restart?**
- **? Reakce ČR**, **?** *„Česká republika first“* (soběstačnost alespoň v základních potravinách, státní zakázky českým firmám např. ve stavebnictví, obnova a podpora oborů, které nám EU zakázala rozvíjet anebo které jsme opustili díky vlastní naivitě), **změny trhu práce, proměny struktury ekonomiky** díky koronakrizi, **návrat řádu, systému i promyšleného plánování** (nejenom) do hospodářské politiky, **strategická role jaderné energetiky**

Projekt Velkého resetu

- K. Schwab (šéf World Economic Forum) a další globalisté
- **tři hlavní pilíře** Velkého resetu
  - **nasměrování trhů k spravedlivějším výsledkům**
  - **sdílené cíle *„zelených“* investic** (tzv. zelený úděl má spolknout cca polovinu rozpočtu EU, **? pomoc planetě anebo Německu** – přes počáteční obrovské náklady mají obrovské trhy ovládnout německé technologie)
  - **zužitkování 4IR k podpoře veřejného blaha, zejména řešením zdravotních a sociálních výzev**
- dle Schwab, K.: *The Fourth Industrial Revolution.* New York, Crown Business 2017: **4IR = digitální *„Velký bratr“***, který na všechny permanentně dohlíží v zájmu liberálního tzv. Dobra, dnes doplněno **diktátem politické ekologie** a **vynucenou digitalizací všech a všeho pod záminkou pandemie**
- dle Schwab, K., Malleret, T.: *Covid-19: The Great Reset.* Zürich, ISBN Agentur Schweiz 2020: **svět se nikdy nevrátí ke stavu před COVID-19** – nastal historický okamžik *„nejen pro boj proti viru, ale i pro formování systému pro post-koronavirovou éru“,* **nový kabát staré globalistické agendy**

- dle Sušová-Salminen, V., Švihlíková, I. (eds.): *Pandemie covid-19: Konec neoliberální globalizace?* Praha, Argument OVIA 2020
  - *„… K. Schwab … tvrdí, že neoliberalismus je na konci s dechem a že musí dojít ke kvalitativní změně, kterou on nazývá* ***„great reset“****.* ***Základní myšlenka otevření nové kapitoly v dějinách lidstva je, že se musí vypnout motor, přeskupit síly a opět nastartovat****. Zvýšenou pozornost musí vyvolat, že se přitom explicitně odvolává na koronavirovou pandemii … Schwabův recept nezpochybňuje postavení mocenských elit a vedoucí roli kapitálu, jen obojí staví do nového, centralizovaného globálního rámce … Jinak vyjádřeno:* ***nový start budou dělat ti stejní lidé, ty stejné zájmové skupiny, ty stejné partaje a ty stejné nadnárodní instituce, které mají nynější globální průšvih na svědomí, jen s rozšířenými pravomocemi ke kontrole resetovaného systému*** *…“* (P. Schnur, s. 82)
  - *„Pandemie opět ukázala zásadní slabiny liberálního státu. Nejsou ničím novým, ale pandemií získávají mnohem konkrétnější podobu. Soustředím se na následující pohyby, které mají svoji příčinu v liberálním státu, ale které se čím dál tím silněji vůči němu obracejí:* ***vláda nadnárodních korporací, digitalizace ekonomiky, veřejný dluh, soudcokracie a nedůvěra vůči elitám****“* (P. Drulák, s. 40).
  - „V této situaci se ***liberálně demokratický kapitalismus již neprojevuje jako fraška***, jak tomu bylo v době finanční krize roku 2008, nýbrž ***má povahu tragédie***“ (M. Hauser, s. 103)

Globální aliance Velkého resetu

- včetně papeže Františka s iniciativou ***„inkluzivního kapitalismu“***
- K. Schwab vynáší verdikt nad národními státy, kdy koronakrize měla umocnit neschopnost vlád poprat se s problémy společností i ekonomik
- pandemie má skýtat *„otevřené okno“* pro likvidaci starého světa, kdy při rozšiřování globalizace a demokracie nemá již pro národní státy být místo
- **rozhodovat mají nevolení experti**, nejenom ve sféře medicínské, **za kterými mají stát *„globální korporace se společenskou odpovědností“*** (odpovědný kapitalismus)
- **funkce států mají převzít nadnárodní společnosti**, které budou v médiích vykreslovány jako ekologicky stabilní, udržitelné, ekonomicky úspěšné, které ví nejlépe, jak hospodařit s majetkem ***(„strážci majetku“***)
- pandemie má umožnit **protlačení zelené agendy, kulturní revoluce, základního nepodmíněného příjmu i likvidaci hotovosti**
- v novém digitálním řádu má práci převzít robot, má zaniknout osobní vlastnictví (koncept **sdílení**), budou omezena práva i svoboda pohybu a ovládat lidi má **hrozba ztráty elektronicky vypláceného základního příjmu** (který nebude nepodmíněný – má být spojen se sociálním skóre)

Přeformátovávání globalismu

- koncept Velkého resetu (K. Schwab) projektuje **4IR coby *„digitálního Velkého bratra“***, který na všechny permanentně dohlíží v zájmu liberálního tzv. Dobra, což je doplněno **diktátem politické ekologie a vynucenou digitalizací všech a všeho** (např. pod záminkou pandemie)
- Velký reset k brutální dystopii otroků v rouškách, řízených algoritmy Google, nástroji přestavby světa se stává **kovidismus** a **zelené náboženství**
- fundamenty kapitalistického uspořádání Schwab & co. přitom nijak nezpochybňují – Velký reset naopak **nerovnosti prohlubuje a trvale fixuje**, přičemž **požaduje po neprivilegovaných, aby se vzdali nejenom značné části své spotřeby, nýbrž především demokratických výdobytků vývoje za poslední století – tyto anuluje**
- neprivilegovaní mají být zbaveni osobního vlastnictví **(sdílení)**, **vlastnictví rozhodujících výrobních prostředků** (včetně robotů či umělé inteligence (AI)) **zůstává soukromé** (v rukou elit)
- **Velký reset není kovidovou cestou k socialismu ani (sebe)destrukcí kapitalismu**, kapitalistický systém se feudalizuje a **hrozí nové, digitální a tužší otroctví** (a vykořisťování, včetně digitálního)

Vize WEF (Světové ekonomické fórum) Davos 2022

- oficiální oblasti agendy – slogany: ***Podnebí a příroda***, ***Spravedlivější ekonomiky***, ***Technologie a inovace***, ***Práce a dovednosti***, ***Lepší podnikání***, ***Zdraví a zdravotní péče***, ***Globální spolupráce***, ***Společnost a spravedlnost***
- témata: **válka na Ukrajině**, **zotavení ekonomik z pandemie**, **řešení dopadů klimatických změn**, **využití nových technologií**, **kybernetická bezpečnost**, **transformace průmyslu a inovací**, **urychlení kapitalismu stakeholderů** (zainteresovaných – systému, jehož cílem je vytvářet dlouhodobé hodnoty, nikoliv maximalizovat zisk)
- **technologičtí vizionáři chtějí přivést lidstvo do virtuální reality** (pomocí digitálních avatárů, přičemž požitek ze zdrojů nezahrnuje skutečné využití zdrojů reálného světa)
- **hledání cest, kterými výrobci mohou urychlit implementaci automatizace** (s cílem 4IR nahradit většinu práce roboty a AI) – **velká část lidstva se stane zbytečnou**, ohledně otázky ***„Co s nimi?“*** Schwabův poradce Y. N. Harari věří, že **odpovědí bude *„kombinace drog a videoher“***
- **do roku 2030 nebudou lidé nic vlastnit a vše, co potřebují, si pronajmou** (rozhodující pro to, co si bude možné pronajmout mají být uhlíkové kredity, skóre sociálního kreditu a další inovace)
- **digitální měna bude programovatelná, emitent bude moci rozhodnout na základě digitální identity, kdy, a za co lidé budou moci utrácet**, prakticky vše má být automatizováno a provozováno AI, čímž mizí možnost stěžování si, soudního sporu, nápravy rozhodnutí fiktivní moci – **o životech lidí mají rozhodovat algoritmy**
- **válka o Ukrajinu plní funkci katalyzátoru Velkého resetu** (urychluje ekonomický kolaps, zvyšuje závislosti na vládních dotacích, včetně základního nepodmíněného příjmu, hrozba potravinová krize etc. – Schwab: *„Máme malé okno pro velkou příležitost“*)
- **technokracie nahrazuje politiku**, *„demokratický dohled“* (pomocí digitálních technologií, s novou mocenskou fúzí mezi státem a soukromými korporacemi) a **likvidace veškerého soukromí**

Reglobalizace dle Benedikter, R., Gruberová, M., Koflerová, I. (eds.): *Re-Globalization: New Frontiers of Political, Economic, and Social Globalization*. London, Routledge 2022

- **mění se tvář – nikoli neoliberální kapitalistická podstata – globalizace v reakci na aktuální výzvy** (nerovnosti, klima, pandemie) **a nerovnováhy** (politické, sociální, ekonomické), stále s cílem přechodu na globální společnost, včetně **redefinice Západu** v době přerozdělování moci a vzniku multipolárního globálního řádu
- **soudobé rozcestí vrcholné globalizace** (vliv rostoucích nerovností a populismu), trendy **deglobalizace**, **deinternacionalizace**, **renacionalizace** (ekonomický nacionalismus), nástup nového multipolárního globálního řádu (s novými bilateralismy), ústup kosmopolitismu, krize mezinárodních institucí, rozpady dohod vs. trendy **vzestupu nových mocných různorodých nadnárodních konglomerátů** (Šanghajská organizace pro spolupráci) **a nadnárodních megaprojektů** (Nová hedvábná stezka, Nord Stream 2), propojující tzv. demokracie a tzv. nedemokracie – reglobalizace poháněna *„novou bitvou“* mezi tzv. demokraciemi a tzv. nedemokraciemi
- příčiny korekcí globalizace: 1) **rostoucí nestabilita způsobené dynamikou neoliberální (pravicové) i kosmopolitní (levicové) hyperglobalizace**, 2) **rostoucí nerovnosti mezi zeměmi i uvnitř zemí**, 3) **rostoucí nedůvěra vůči elitám, politikům, médiím, ideologiím**
- **nová globální architektura** pod vlivem obchodních válek
- **technologické posuny díky AI** (závod o nadvládu AI hlavně mezi Čínou a USA)

„5R“ reglobalizace

- **potenciálně pozitivní aspekty reglobalizace**
  (vize pětinásobných korekcí a inovací globalizace)
  - **zdokonalování** globalizace (*„refining“*) – zlepšení mechanizmů a zákonů, aby byla globalizace spravedlivější a *„pro lidi“*
  - **přerámování** globalizace (*„reframing“*) – propojení s regionálním i místním, včetně procesů glokalizace
  - **reformování** globalizace (*„reforming“*) – reforma základních institucí, tj. mezinárodních a globálních orgánů, včetně jejich strategií a politik
  - **předefinování** globalizace (*„redefining“*) – ve vazbě na nové koncepty ležícími nad dichotomií levice vs. pravice a idealismus vs. realismus, včetně **kosmologizace** (potenciální expanze lidstva do okolního vesmíru)
  - **revize** globalizace (*„revisioning“*) – nové integrační perspektivy pro globalizační procesy, zohledňující více hledisek (včetně pohledu nejchudších)
- **intersocializační teoretizace reglobalizace** coby reteoretizace globalizace

Existují alternativy?

- pro technologickou čtyřku GAFA (Google, Apple, Facebook, Amazon) se globální lockdown ekonomik a společností stal *„manou nebeskou“*, **prosazují sílu i v politice** (cenzorské zásahy od soukromých firem s monopolním postavením, nejasná pravidla, manipulace)
- **megatrendy 2021**: 1) **pandemie**, 2) **boj s počasím**, 3) **nárůst násilí a nejistoty ve světě**
- **? kontrola digitální oligarchie** (rozbití monopolů, zavedení regulací, spotřebitelský bojkot, využívat a vytvořit alternativy např. družstevní)
- **? kapitalismus bez přívlastků, ?** je postmoderní kapitalismem systém, kde slabá vláda slouží velkým firmám (které pro přežití v konkurenci pod taktovkou *„neviditelné ruky trhu“* potřebují *„viditelnou pěst vlády“*, resp. lehce vydělávají na základě dotací)
- **?** pozdní kapitalismus coby **pokrokářský *„woke“* kapitalismus** (diktatura jediného názoru, velcí hráči podporou progresivismu odvádějí pozornost od problematiky přerozdělování anebo i od zacházení s vlastními zaměstnanci)
- **? ne-kapitalismus** (utopický potenciál technologií 21. století nemá být spoután kapitalistickou představivostí např. dle Srnicek, N., Williams, A.: *Vynalézání budoucnosti: Postkapitalismus a svět bez práce*. Praha, Masarykova demokratická akademie 2020)
- **?** centrální plánování, **?** nadnárodní koordinace, **?** kybersocialismus, **? deglobalizace** či **reglobalizace**, **?** ekonomická a politická samospráva
- **? lokalizace**, lokální systémy – **projekt lokálního resetu** (pilíře: robotizace, nové zdroje energie, digitální měna, základní nepodmíněný příjem aj.)

Lokalizace, participace, ekonomická demokracie

dle Švihlíková, I.: *Veřejná a participativní ekonomika*. Praha, Vydáno vlastním nákladem autorky 2021

- pandemie Covid-19 jako **zlom, který vyjevil slabé stránky globalizace** (narušení výrobních aj. řetězců, dopravy, tlaky na posílení národního/regionálního etc.), včetně **zranitelnosti ekonomik**
  - **ekonomické** aspekty negativ globalizace (rostoucí nerovnost, závod ke dnu, eroze soběstačnosti)
  - **environmentální** aspekty (globální doprava, pokračující ztráta biodiverzity, ztráta úrodné půdy)
  - **kulturní a politické** aspekty (rozpad společenství/komunit, klesající kulturní diverzita, demokracie ztrácí svou legitimitu)
- pandemie (v kontextu globalizace ve smyslu ekonomického propojování s technologickým jádrem) se časově sešla s dalšími hlubokými změnami – **nárůstem vlivu digitalizace a rostoucími tlaky na environmentální potřeby**
- predikce dalších hlubokých (a nikoli pouze krátkodobých) proměn mezinárodní dělby práce
  - **reshoring**
  - **diverzifikace**
  - **regionalizace**
  - **lokální produkce** (replikace), 3D tisk jako decentralizovaná technologie, **soběstačnost** (jako strategická kategorie), **minimální obchod** (výroba a spotřeba na místě) i tzv. **distribuovaná výroba**
- **přednosti lokálního principu** – ukotvení v místním prostředí se **zodpovědností k místu**
- **stupně vyspělosti** lokální ekonomiky (spojení mezi místní výrobou a spotřebou, dále využití místních pracovníků a zdrojů, místních odbytových struktur, zahrnutí výroby energie a recyklace odpadů, místní dopravy a místních finanční toky, participace občanů na rozvoji lokality, aktivní roli municipality atd.)
- **ekonomická demokracie** a její formy (**zaměstnanecká participace**, **družstevnictví**, **lokální finance**)
- lokalizace jako **reakce na výzvy doby a potenciál nových technologií** (3D tisk, blockchain) – **šance vymanit se ze závislého postavení ekonomiky ČR** (jako kolonie a montovny)

Globální megatrendy I.

- dle https://www.pmi.org na rok **2021**
  - **COVID-19**
  - **klimatická krize**
  - **občanská hnutí a hnutí za rovnoprávnost**
  - **posun dynamiky globalizace**
  - **mainstreamová umělá inteligence**
    - multiplikátory megatrendů *„pro dobro“* – doporučení pro projekty firem
      - udělejte z projektů se sociálním dopadem strategickou prioritu
      - podporujte otevřené a inovativní partnerské ekosystémy
      - přehodnoťte vztahy se zákazníky a šířeji vymezte hodnoty i zainteresované strany
- dle https://www.pwc.com/gx/en/archive/archive-government-public-services/publications/five-megatrends.html (*Five Megatrends And Their Implications for Global Defense & Security* z roku **2016**)
  - **posuny v globální ekonomické síle**
  - **demografické změny**
  - **rychlá urbanizace**
  - **vzestup technologií**
  - **změna klimatu a nedostatek zdrojů**

Globální megatrendy II.

- dle https://www.pmi.org/learning/thought-leadership/megatrends na rok **2022**
  - **digitální disrupce (rozkolnictví), včetně kyberbezpečnosti a datové etiky**
  - **klimatická krize**
  - **demografické posuny**
  - **ekonomické změny**
  - **nedostatek práce**
  - **občanská hnutí, hnutí za rovnoprávnost**
- dle https://explodingtopics.com/blog/megatrends na období **2022-25**
  - **pokračuje rychlé vstřebávání technologií**
  - **hybridní pracovní prostředí se stává normou**
  - **inflace má dopady na širokou škálu průmyslových odvětví**
  - **společnosti i firmy se zaměřují na udržitelnost**
  - **5G přichází v plné síle**
  - **instituce zůstávají v pohotovosti vůči kybernetickým útokům**

Svět není pouze Západ – megatrendy 2022 prizmatem OIC

(Organisation of Islamic Cooperation) dle *https://www.refinitiv.com/perspectives/market-insights/what-are-the-global-megatrends-for-2022/*

- **digitalizace** – urychlená pandemií
- **umělá inteligence** (AI) – již mění fungování světa, leč **stále není jasné, zda posílí či omezí lidský potenciál**
- **transformace** – **disruptivní charakter technologií** coby klíčový katalyzátor pro odvětvové transformace, které jsou nyní všudypřítomné, proměňují ekonomiky a vytvářejí nové hranice pro inovace
- **nerovnost** – roste, **prohlubuje propast ve výsledcích zdravotnictví a vzdělávání na celém světě**, a tím zakořeňuje společenské problémy
- **mládí** – mladší generace jako **hnací motor velkých změn v preferencích a zvycích spotřebitelů**, včetně trendů lokalizace
- **stárnoucí společnost** – globální stárnutí populace, **s tlakem na podpory ve stáří** a tím i tlakem na budoucí pracovní síly a zdravotnické systémy

Islámské finance jako reakce na megatrendy?

- **silná sociální orientace islámu**, kdy *„solidarita s potřebnými je jedním z jeho pilířů“* (Weberová Babulíková, G.: *Islámská ekonomie a bankovnictví*. Brandýs nad Labem, Dar Ibn Rushd 2001, s. 7 dtto) – jedním z projevů je **zakát**, *„nazývaný povinnou almužnou či náboženskou daní“* (dtto), *„islámská ekonomie je založena na myšlence spravedlnosti a rovnosti, nikoli však rovnostářství“* (s. 8 tamtéž)
- **propojení teorie islámské ekonomiky s požadavky islámského práva**, nicméně **islámské bankovnictví není provozováno podle zásad, ke kterým se hlásí a které vytyčili jeho teoretikové, praxe se vzdálila teorii**
- *„Pro pozdní rozvoj bankovnictví v islámských zemích a vznik islámského (bezúročného) bankovnictví měla zásadní význam obecně přijímaná teze o zákazu úroku … Bezmála třicetiletá existence islámského bankovního sektoru ukazuje, že islámské bankovnictví se přes všechna úskalí a potíže snaží stát životaschopnou součástí světového bankovnictví“* (s. 9 tamtéž)
- instituce **ribá** (úrok a lichva, komplikace v rovině teorie i praxe)
- **způsoby financování** v islámském bankovnictví (Mudáraba, Mušáraka, Murábaha aj.)

Základní principy islámských financí

dle Weberová Babulíková, G.: *Islámská ekonomie a bankovnictví*. Brandýs nad Labem, Dar Ibn Rushd 2001

- **islámské banky poskytují služby v souladu s islámskými principy**, přičemž k pochopení filozofie fungování náleží znalost náboženských principů jako **ribá**, **zakát**, **haram** (**halál** a haram coby islámský koncept povoleného a zakázaného, nejen ohledně jídla, nýbrž ve všech aspektech života), **myasir** (spekulativní transakce týkající se hazardu), **gharar** (vyjadřuje nadměrné riziko a nejistotu spojené s obchodem), **takaful** (islámské formy pojišťovnictví, které by měly fungovat na principech spolupráce, vzájemného užitku a sociální ochrany)
- k základním principům islámských financí náleží: **investování jen do halál oblastí**, **zákaz ribá**, **platba zakát**, **zákaz myasir**, **zákaz gharar**, **sdílení zisku a rizika ztráty**
- rozdíly oproti komerčnímu bankovnictví: **islámské založeno je na islámském právu šarí´a**; **platí zákaz úroku při poskytování i půjčování peněz**; **existence principu podílnictví**; **banka vystupuje jako partner**; **investice musí být v souladu s principy šarí´a**; **spekulativní operace jsou zakázány**; **banky jsou kontrolovány centrální bankou, jinými autoritami a radou šaría**; **banky povinně přispívají na náboženskou daň (zakát) používanou na charitu**; **penalizace za pozdní splacení jsou zakázány, pokud jsou přesto vymáhány musí směřovat na charitu**

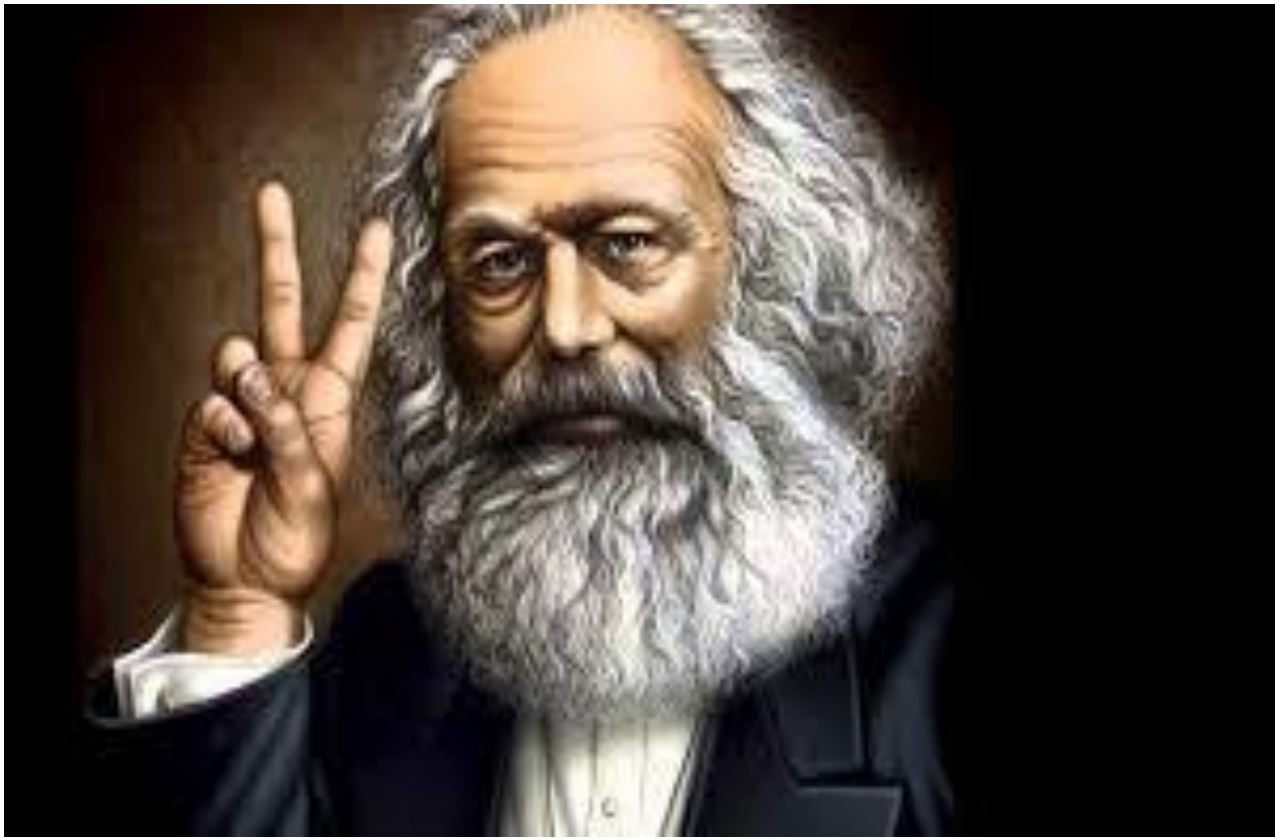
Vyřeší všechno nové technologie?

A co levice?

- jediná **budoucnost levice je ne-liberální**
- **podstata marxismu je ekonomická**
  (všechno je o vlastnictví)

Další texty k globalizaci, kapitalismu, krizím, pandemii etc.

- Bárta, M., Kovář, M., Foltýn, O.: *Na rozhraní: Krize a proměny současného světa*. Praha, Vyšehrad 2016
- Borio, C.: The Covid-19 Economic Crisis: Dangerously Unique. *Business Economics*, 2020, č. 4
- Boltanski, L., Chiapelloová, E.: *Le Nouvel Esprit du Capitalisme*. Paris, Gallimard 1999
- Fursov, A.: *Třístupňová krize*. https://www.kudyzkrize.cz/2022/05/16/andrej-fursov-tristupnova-krize/
- Janáček, K., Janáčková, S.: Hrozba sekulární stagnace. *Politická ekonomie*, 2018, č. 1
- Klaus, V.: *Návrat inflace: Kluzká cesta bezstarostného zadlužování*. Praha, Institut Václava Klause 2022
- Krastev, I.: *Už je zítra? aneb Jak pandemie mění Evropu*. Praha, Karolinum 2020
- Norbergová-Hodgeová, H.: *Naše budoucnost je lokální: Kroky na cestě k ekonomice štěstí.* Praha, PeopleComm 2021
- Silný, J., Silná, K.: Sociální solidární ekonomika. *Fórum sociální politiky,* 2021, č. 6
- Šulc, J.: Úvahy o sociálně ekonomických dopadech covidu-19 v kontextu českých národních zájmů. *Fórum sociální politiky,* 2020, č. 6

Další texty k 4.0, 5.0, Zelenému *„údělu“*

- Acemoglu, D., Restrepo, P.: Robots and Jobs: Evidence from US Local Labor Markets. *Journal of Political Economy*, 2020, č. 6
- Graetz, G., Michaels, G.: Robots at Work. *Review of Economics and Statistics*, 2018, č. 5
- Fajmon, H.: Eutopie 2050: Co přinese EU Zelený úděl? *Kontexty*, 2021, č. 6
- Heczko, S. a kol.: *Ekonomika a společnost 4.0*. Ostrava, Key Publishing 2020
- Hrubec, M., Brabec, M., Minářová, M.: *Základní příjem ve světě: Argumenty, experimenty, dějiny*. Praha, Epocha 2021
- Krejčí, J., Ambler, M.: Průmysl 4.0: Národní, firemní a akademické přístupy. *Současná Evropa*, 2017, č. 2
- Newlandsová, G. E. M., Lutz, Ch., Fieseler, Ch.: *Power in the Sharing Economy.* Oslo, Norwegian Business School 2017
- Schwab, K., Malleret, T.: *Covid-19: Velký reset*. Brno, Riva Publishing 2021
- Sirůček, P.: Průvodce literaturou 4.0 (aneb kritické otazníky nad frázemi a mýty 4.0). *Fórum společenských věd Klubu společenských věd*, ročník 2018
- Sirůček, P.: Levici chybí kompas i kotva: Tady je – normálním lidem a práci čest! *Marathon*, 2019, č. 1
- Sirůček, P.: Zelená pseudorevoluce 4.0. *Medias res*, 2020, č. 1-2
- Sirůček, P.: Quo vadis, „nobelovské“ ocenění za ekonomické vědy? *Politická ekonomie*, 2021, č. 4
- Šulc, J.: Je snaha o premiantství ve zvládnutí Průmyslu 4.0 cestou do pekel? *Fórum sociální politiky,* 2021, č. 3
- Tungulová, L. (ed.): *Zelená dohoda pro Evropu a střední třída*. Praha, TOPAZ 2021

Vybrané snímky (pro připomenutí a shrnutí) k fenoménu 4.0, resp. 5.0 –

další materiály, včetně pptx prezentací volně dostupné na

http://nb.vse.cz/~sirucek

Doporučené minimum

- snímky **55**, **61**, **66**, **71**, **80**

Je fenomén 4.0 epochální změnou anebo další bublinou?

- **buzzwords 4.0** (AI, CPS, IoT, IoS, Big Data etc.) – dnes musí být všechno 4.0 a smart
- **fráze a slogany 4.0** (výjimečná doba, existenční výzva, civilizační proměna, druhá éra strojů, nemá jít o pouhou digitalizaci, změny se nemají týkat pouze průmyslu apod.)
- disruptivní charakter některých technologií i4.0, ovšem zůstává **diskutabilní, zda jsou epochální**
- **tlak výrobců** nových technologií
- reakcí na tzv. čtvrtou průmyslovou revoluci (4IR) jsou **iniciativy typu Průmysl 4.0** (i4.0)
- **strategické iniciativy i4.0** (role Německa)

Technooptimistická hysterie 4.0

- tzv. **čtvrtá průmyslová revoluce** (= **4IR**), **průmysl 4.0 (= i4.0)**, produkce 4.0, **práce 4.0**, distribuce 4.0, **doprava a logistika 4.0**, **energetika 4.0**, stavebnictví 4.0, ekonomika 4.0, věda, technika a technologie 4.0, vzdělání a výzkum 4.0, zdravotnictví 4.0, sociální systém 4.0, kultura 4.0, obrana 4.0, legislativa 4.0, daně 4.0, gender 4.0, společenská odpovědnost a etika 4.0, sport 4.0, **digitální společnost 4.0**, **iniciativy, platformy, aliance, projekty, vize, strategie 4.0** … inflační nadužívání 4.0 termínů vedoucí k faktickému vyprázdnění – **buzzwords 4.0**
- inteligentní továrny i chytrá města, komplexní a systémová automatizace, digitalizace a robotizace výroby a služeb, **umělá inteligence (AI)**, 3D tisk, **kyberneticko-fyzické systémy (CPS)**, internet věcí (**IoT**) i služeb (**IoS**), **Big Data**, cloudové aplikace aj.
- údajně nedozírné dopady nejen na ekonomiku, revoluce celospolečenská, **civilizační změna**, úžasný pokrok, zásadní a kvalitativní zlom – *„vůbec nic už nemá být jako předtím“*
- ***„druhá éra strojů“*** (E. Brynjolfsson, A. McAfee) má znásobovat nikoli síly fyzické, nýbrž duševní, má fantasticky napomáhat k uvolnění síly lidského ducha a kreativity

Digitální demence a kybernemoc

dle Spitzer, M.: *Digitální demence: Jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno, Host 2014 a *Kybernemoc! Jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Brno, Host 2016

- **varování před digitálními médii**, jejichž užívání dlouhodobě **škodí duchu i tělu**
- *„Přeneseme-li intelektuální práci na digitální média, pak už ji nevykonává náš mozek. Když používáte auto, atrofují vám svaly. Když používáte GPS, atrofuje vám mozek“* (s. 4 přebalu knihy 2014)
- digitální média (počítače, smartphony, herní konzole, organizéry, navigace i televize) **proměňují životy**, u dětí a mladistvých **klesá schopnost učení** a výsledkem jsou **poruchy pozornosti a čtení, úzkost a otupělost, poruchy spánku a deprese, nadváha, sklony k násilí a úpadek společnosti**
- **digitálně dementní** *„digitální domorodci“* (např. generace Google) versus *„digitální imigranti“*
- pokud digitálním médiím dovolíme, aby převzala kontrolu nad našimi životy, dostaneme **kybernemoc** – *„K následkům tohoto stavu patří stres, nadváha, deprese i poruchy spánku. U dětí se špatně vyvíjí motorika, jazyk i schopnost empatie“* (s. 2 přebalu knihy 2016)
- toxicita smartphonů, kybestres etc., negativní dopady digitalizace na vzdělání, sex, vztahy aj.
- řešení v podobě **správného dávkování digitalizace života**
- **?** proč v dnešní době, plné všemožných regulací a zákazů, nejsou adekvátně regulována také digitální média a šířeji digitální ICT? – **dealeři digitalizace jsou mocní**
- **on-line výuka po internetu razí cestu, resp. prohlubuje digitální demenci**

Tuzemská iniciativa i4.0

- *„**Průmysl 4.0** – iniciativa podporující v pořadí již 4. průmyslovou revoluci, systémové zavádění a integraci automatizace, robotizace, internetu věcí a služeb, systémů s umělou inteligencí …“* (Mařík, V. a kol.: *Průmysl 4.0: Výzva pro Českou republiku.* Praha, Management Press 2016, přebal) = **tuzemská reakce ohledně zachycení trendů 4IR, resp. i4.0**
  (ČR se má stát *„kooperujícím partnerem“*)
- *„Průmysl a celá ekonomika prochází zásadními změnami způsobenými zaváděním informačních technologií, kyberneticko-fyzických systémů a systémů umělé inteligence do výroby, služeb a všech odvětví hospodářství. Dopad těchto změn je tak zásadní, že se o nich mluví jako o 4. průmyslové revoluci …“* (Mařík a kol., 2016, s. 15). *„V jádru 4. průmyslové revoluce stojí spojení virtuálního kybernetického světa se světem fyzické reality. To s sebou přináší též významné interakce těchto systémů s celou společností, tedy se světem sociálním.*
  Z pohledu moderní teorie systémů se proto v poslední době v souvislosti se 4. průmyslovou revolucí hovoří o revoluci-kyberneticko-fyzicko-sociální, způsobující dynamickou vzájemnou interakci složitých systémů kyberneticko-virtuálních systémů fyzického světa a systémů sociálních“ (dtto).
  - 4IR jako **revoluce kybernetická**, s využitím **CPS**
  - v centru změn stojí **oblast průmyslové výroby**, nicméně **pronikavě se má změnit celá ekonomika i společnost** a změny mají **přicházet rychleji**, než se čekalo

Strategické iniciativy i4.0

- *Industrie 4.0*, *Industry 4.0* či *Průmysl 4.0* označují **původně německou (a následně i celoevropskou) iniciativu manažerů velkých firem a vládních činitelů napříč EU, s cílem rozhýbat poptávku po nových spotřebních a průmyslových technologiích a urychlit vývoj robotizace a plně automatických řídicích systémů, co nejvíce nezávislých na lidské obsluze**
- **koncept i4.0** (šířeji 4IR či práce 4.0) **vychází z dokumentu, představeném na veletrhu v Hannoveru 2013, kde byla oficiálně spuštěna německá platforma *Industrie 4.0***, základní vize 4IR (= vize německé vlády o dalším vývoji průmyslu) se objevují v Hannoveru 2011, kdy šlo o koncepci německé vlády ohledně projektu pro budoucnost v rámci *High-Tech Strategie,* s návazností na výzkumnou platformu podnik budoucnosti (*Smart Factory*) z roku 2005
- obdobné projekty má Francie, Itálie, Británie či Polsko a Rakousko a další, v USA se hovoří o *Industrial Internetu* či platformě *Smart Manufacturing Leadership Coalition*, prvky 4IR, resp. i4.0 začínají k posílení svých konkurenčních výhod využívat asijské země, programy na zvýšení konkurenceschopnosti realizuje Čína, Jižní Korea, Japonsko aj.
- české reakce: Materiál *Digitální Česko v. 2.0*, *Cesta k digitální ekonomice* (schválený 2013), na výzvy 4.0 ČR přímo reaguje ***Národní iniciativou Průmysl 4.0*** (s výstupem v podobě studie Mařík a kol.) či ***Aliancí Společnost 4.0*** (s cílem zefektivnit provádění koordinace agend spojených s 4IR – agend tzv. ***Společnosti 4.0***), procesy digitalizace a jejich dopady neopomíjí ani *Draft strategického rámce ČR 2030*, resp. strategický dokument ***Česká republika 2030***

Cíle a priority iniciativ i4.0

- cílem iniciativ typu i4.0 je v prvé řadě **vytvoření podpory firmám v dané zemi, aby se rychle dokázaly transformovat na implementaci digitalizace a automatizace v podnicích a logistických řetězcích a získat obtížně imitovatelnou konkurenční výhodu**
- hlavní **důraz bývá kladen na stránku technickou**, kdy další pilíře nutné k zavedení *Průmyslu 4.0* – **sféra managementu a aspekty sociální stále zůstávají značně opomíjeny**
- scénáře *Průmysl 4.0* či *Industrie 4.0* bývají však označovány i za fantazii, s tím, že celý **humbuk 4.0** je podmíněn spíše **tlakem ze strany výrobců** nových technologií nežli reálnou poptávkou a potřebností

Jak lze tzv. 4IR historicky a společensky zarámovat?

- **různé periodizace dějin** (předindustriální, industriální, **postindustriální společnost**)
- projekt 4IR (a související koncepty – digitalizace, sdílená ekonomika, odpovědný kapitalismus apod.) jako další z **teorií transformace kapitalismu**
- projekt 4IR jako další z mýtických **tzv. nových ekonomik**
- 4IR (a koronakrize) jako **civilizační rozcestí?** (inspirace **R. Richtou**)

Teorie sektorů

- **teorie 3 sektorů** – A. B. G. Fisher, C. G. Clark, J. Fourastié
  - **sektor primární** (zemědělství), **sekundární** (průmysl), **terciární** (služby)
  - příčiny sektorových změn – změny ve spotřebě a reálných příjmech, přesuny poptávek, dynamika produktivity práce, technický a technologický pokrok, více kritérií pro rozdělování do sektorů (H. J. Pohl), mezisektorové změny urychluje globalizace
  - růst terciéru stimulovaný poptávkou versus růst vyvolán nabídkou služeb (W. J. Baumol)
  - vývoj a různé klasifikace sektoru služeb (H. Katouzian, N. Palan, C. Schmiedeberg)
  - plným cyklem (**primární – industriální – terciární společnost**) prošly vyspělé země, modifikace u méně vyspělých zemí (větší podíl zemědělství, chybí industriální fáze)
- **teorie 4 a 5 sektorů**
  - **terciarizace**, rozrůstání terciárních aktivit a odvětvové diverzifikace sektoru služeb
  - **sektor kvartérní** založený na znalostech (**znalostní sektor**) zahrnuje vědomostní část ekonomiky, zejména vědu a výzkum
  - **různá pojetí a šíře vymezení kvartéru**
    (např. včetně veškerých služeb založených na znalostech a informacích – vzdělávání, odvětví ITC, poradenství, někdy včetně zábavního průmyslu – průmyslu volného času)
  - někdy vyčleňován **sektor kvintérní**
    - **terciární sektor** – činnosti a služby s vysokým podíle méně kvalifikované práce (obchodní a osobní služby, maloobchod, pohostinství ...)
    - **kvartérní sektor** – vysoce specializované činnosti a služby s vysokými nároky na kvalifikovanou práci (informační činnosti, finance ...)
    - **kvintérní sektor** – aktivity spojené s rozhodováním, interpretací myšlenek a informací, inovace, věda, výzkum, vysoký management

Iluze postindustriální společnosti versus realita deindustrializace

- dle Sušová-Salminen, V., Švihlíková, I. (eds.): *Pandemie covid-19: Konec neoliberální globalizace?* Praha, Argument OVIA 2020
  - *„Již déle než půl století se věří, že **ekonomické a sociální potíže spojené s procesem deindustrializace budou vyřešeny přesunem ekonomicky aktivní populace do oblasti služeb**. Příchod **takzvané postindustriální společnosti**, o kterém se ve druhé polovině 20. století hovoří stále hlasitěji, je dokládán tím, že **počet lidí činných v terciárním sektoru převýšil počet lidí pracujících v továrnách. Poprvé se tak stalo ve Spojených státech v průběhu padesátých let 20. století, země západní Evropy následovaly se zpožděním zhruba jedné až dvou dekád**. Poněkud naivně se přitom předpokládá, že se tím na vyšší úrovni zopakuje to, co se podařilo při zániku agrární společnosti. Tehdy se pracovní síla přesunula z polí do továren, lidé si vydělali více, hospodářský růst neobyčejně poskočil, což umožnilo nastartovat masovou spotřebu. Ukazuje se, že nástup společnosti služeb tuto logiku nezopakoval. Na rozdíl od předchozího případu totiž **lidé nyní přecházejí od práce s vysokým růstem produktivity k činnostem, které mají z mnoha důvodů růst produktivity mnohem nižší**. Zjednodušeně lze říci, že ve stejné době, kdy muži ztrácejí dobře placenou práci v továrnách, nastupují ženy do služeb, ve kterých si v průměru vydělají mnohem méně“* (J. Keller, s. 26)
- z příchodu postindustriální éry **neprofitují všichni**, **nová sociální rizika**, eroze starých pojistek soudržnosti (fungující trhy práce, sociální stát, soudržná rodina)
- **zranitelnost ekonomiky** založené na službách umocňuje pandemie
- trendy **reindustrializace**

Hledání tzv. nových ekonomik

(a tzv. nových ekonomií)

- termín nová ekonomika (**NE**) není nový, **byl již opakovaně používán**, např. pokud došlo k výrazné strukturální změně, když se masově rodila nová odvětví a zanikala stará, další koncepty NE jsou spojovány např. s rozšiřováním prvků ekonomické i v kontextu 4IR (rozvoj automatizace a robotizace má zvyšovat nerovnosti a zaměstnanecká participace či družstevnictví mají naopak nerovnosti snižovat a společnost i hospodářství stabilizovat) etc.
- o **nové ekonomii** hovořil např. J. Tobin a W. W. Heller v 60. letech nebo později A. Etzioni (s důrazem na morální dimenzi ekonomiky), známe i řadu *„nových makroekonomií“* (jako cenových modelů nerovnováhy aj.), *„nových mikroekonomií“* či *„nově-nových mikroekonomií“,* za další novou ekonomii mnozí dnes označují módní behaviorální ekonomii

Bublina nové ekonomiky (NE) 90. let

- **koncept NE a nové ekonomie 90. let** – argumentováno bylo růstem produktivity v důsledku masové aplikace informačních a komunikačních technologií (ICT), rozmachu kapitálových trhů a rozvoje nových forem obchodování, včetně údajně nové logiky ekonomického myšlení, **NE spojená s digitální revolucí (internet) měla vnášet zcela zásadní změny do všech sfér života**, nic už nemělo být jako předtím …

- od roku 1992 byly propagovány optimistické vize, ve kterých **USA měly prohloubit hegemonii díky předstihu v ICT**, tyto se měly stát fundamentem NE, v níž se robustní růst spojuje s nízkou inflací i nezaměstnaností, NE se měla vyhnout krizím apod., populární koncept NE zaznamenával **obrovský mediální ohlas a mnozí zcela podlehli slepé víře v její magičnost**

- cesty k NE vytyčovala úderná hesla: zesílené volání po ICT, otevřených finančních trzích, pružných podnicích zaměřených na inovace, důsledné deregulaci, investicích do vzdělání, vzdělanost a flexibilita (nejen práce) se měly stát samozřejmostí, i **neoliberální výhledy na *„šťastnou globalizaci“* byly vztahovány k ICT ve spojení s otevřenými finančními i zbožovými trhy**

- **NE postihuje prudký pád poté, co splaskává bublina vytvořená na sklonku 20. století**, internetová bublina označuje období hromadného rozkvětu internetových firem, které neměly promyšlený obchodní model a brzy zkrachovaly, ovšem dokázaly přilákat mohutné investice (cca 1995-2001, s vrcholem kolem 2000), **bublina dot.com splaskává**, a i Američané si uvědomují, že lascívní zábava nemůže donekonečna stimulovat a držet trh nejenom akciový, **v duchu naivní víry, že ekonomiky bude donekonečna pohánět stahování hudby a pornografie skrze internet**

Je 4IR průmyslovou revolucí? V pořadí čtvrtou?

- **neexistence přesnějšího vymezení 4IR**, absence seriózní literatury (propagandistický, popularizační či utopický charakter, případně se soustředí na technickou a IT stránku)
- různé pohledy na vymezení revolucí průmyslových, technologických, vědeckých, civilizačních aj. – **problém kritéria revolučnosti změn**
- oficiální pojetí WEF, K. Schwaba apod. **4IR = pokračování digitální revoluce s i4.0 založeným na CPS**
- technologie i4.0 spojovány taktéž s 2., 3. či 6. technologickou apod. revolucí
- kritérium epochálních inovací (nejvyšších řádů) → i4.0 = **digitální (digitálně-robotická) etapa 3IR**

Sled IR podle hlavního ideologa 4IR

- dle K. Schwab: **1IR** – 18. a 19. století (Evropa a Amerika, přechod od společností agrárních a venkovských k průmyslovým a městským, vývoj parního stroje s aplikacemi pro průmysl textilní a železnice); **2IR** – 1870-1914 (období růstu existujících průmyslových odvětví a rozšíření nových, jako jsou výroba oceli, ropy a elektřiny, spolu s využitím elektrické energie pro hromadnou výrobu, technologický pokrok přináší telefon, žárovku, fonograf či spalovací motor); **3IR** – od roku 1980-dodnes (**revoluce digitální**, s využitím analogových elektronických a mechanických přístrojů, pokrok se projevuje osobními počítači, internetem a informačními a komunikačními technologiemi);
  4IR – **navazuje na revoluci digitální** (začíná se v současnosti **odehrávat ve znamení zásadních průlomů v řadě oblastí, kdy klíčovou roli hraje robotika, umělá inteligence, nanotechnologie, biotechnologie, internet věcí, 3D tisk, autonomní vozidla**)

- příklad dalšího sledu **čtyř** IR: podle J. Šulce – **1IR** (1760-1830, věk páry), **2IR** (polovina 19.-polovina 20. století, věk strojů a tovární velkovýroby), **3IR** (40.-80./90. léta 20. století, věk počítačů a vědeckotechnické revoluce), **4IR** (od 80./90. let, **věk digitální = druhý věk strojů**)

Význam vývoje ICT

dle Floridi, L.: *Čtvrtá průmyslová revoluce: Jak infosféra mění tvář lidské reality*. Praha, Karolinum 2019

- informační a komunikační technologie (ICT) radikálně proměňují náš pohled na svět, na sebe sama, včetně chápání povahy a smyslu existence i odpovědnosti
- **prehistorie** (žádné ICT) – **historie** (individuální i společenský blahobyt souvisí s ICT) – **hyperhistorie** (individuální a společenský blahobyt je závislý na ICT)
- vedle revolucí průmyslových, technologických, civilizačních či vědeckých též **revoluce v přehodnocování základní podstaty a role lidstva ve vesmíru**
  - první *„koperníkovská“* (lidstvo netvoří nehybný střed vesmíru)
  - druhá *„darwinovská“* (lidstvo se příliš neliší od zvířecího světa)
  - třetí *„freudovská“* (lidské vědomí není transparentní)
  - **čvrtá *„turingovská“*** – **spojená s rozšířením ICT**, které nám mají ukazovat, že lidé nejsou izolovanými činiteli, nýbrž informačními organizmy, které spolu s dalšími činiteli **sdílejí globální prostředí, které je v konečném důsledku utvářené informacemi, tzv. infosféru**
- další variace na téma **informační revoluce** (4.0 jako její pokračování) **a informační společnosti** s přesahy i mimo ekonomii do sfér dalších věd společenských i přírodních

Industriální historie prizmatem technologických změn I.

(s vazbou na sled inovačních dlouhých K-vln)

- revoluce **průmyslové** (IR) = někdy též revoluce **technologické** = někdy též vědeckotechnická revoluce (VTR) v širším smyslu, s využitím R. Richty
- kritérium = epochální inovace (např. nejvyšších řádů dle F. Valenty)
- **1IR** – s jádrem cca 1760–1830, s aplikací parního stroje do textilního průmyslu (cca 1770-1815), následně v železniční a lodní dopravě aj. (cca 1830-70, tzv. *„éra železnic“*), v Anglii s postupnou difúzí do dalších zemí, vazba na I. a II. dlouhou K-vlnu
- **2IR** (též **technickovědecká revoluce**) – s jádrem cca 1873–I. SV, s aplikacemi elektřiny, spalovacího motoru, *„velké“* chemie, telegrafu atd., (cca 1873-cca do začátku II. SV), vazba na III. dlouhou K-vlnu

Industriální historie prizmatem technologických změn II.

(s vazbou na sled inovačních dlouhých K-vln)

- **3IR** (též **vědeckotechnická revoluce úžeji**) – cca od II. SV-dodnes (?) s možnými etapami (včetně revoluce informační, digitální, **i4.0** aj.), vazba na IV. dlouhou K-vlnu či další
  - první **atomová etapa** ve znamení jaderné energie, elektroniky, syntetické chemie, aeronautiky, kosmonautiky (cca 40.-70. léta 20. století)
  - další **etapa informační**, spojovaná s mikroelektronikou, telekomunikacemi, později internetem nebo biotechnologiemi (cca od 70.-80. let), **?** vazba na V. dlouhou K-vlnu
  - **i4.0 jako digitální etapa 3IR** (**digitálně-robotická**, etapa masové digitalizace, resp. kybernetizace),
    ? vazba na **kybernetickou revoluci** VI. dlouhé K-vlny (L. E. Grinin)
- někdy **informační etapa = 4IR**, se startem v 70. letech, spojená s IT (1971, vynález čipu), průmyslovými biotechnologiemi (po 1975), novými metodami zpracování surovin a materiálů a hledáním nových zdrojů energie, někdy též od 60. či 80. let
  - **? i4.0 jako etapa přechodu na superindustriální až postindustriální high-tech** (nebo 5IR?)

Co je podstatou konceptu 4IR? Je důležitý pro ČR i kdyby nešlo o průmyslovou revoluci?

- **propagandistický význam** projektu 4IR (obnova důvěry v Západ po Velké recesi)
- přehlížení rizik – **4IR nemá mít jen vítěze**
- **strategická důležitost pro ČR** vzhledem k charakteru ekonomiky a vazbám na Německo
- vize **ekonomiky a společnosti 4.0**, **5.0** aj.
- **ambice a perspektivy ČR** (Stačí kooperovat a držet německou stopu?)

Podstata konceptu 4IR, resp. projektů a vizí i4.0

- 4IR je propagandisticky **směřován k laické veřejnosti, médiím a politikům** (= projekt, jak obnovit důvěru v systém, Západ a Evropu, otřesenou z Velké recese, ze které se – **stále více zaostávající – Evropa** vzpamatovává hůře než Asie)
- i4.0 bývá **interpretován i medializován přehnaně a utopisticky (naivní technooptimismus)** a je prošpikovaný vzletnými deklamacemi ohledně převratnosti 4IR, **využívá známé fráze konceptů ekonomiky postindustriální, informační, znalostní, digitální či síťové, ale i postkapitalistické** apod.
- **další etapa** (např. informační revoluce, **masová digitalizace, robotizace a automatizace** nejen výroby) spíše nežli *„epochální převrat“*, revoluce celospolečenská či fatální civilizační změna

Technooptimistické přehlížení rizik

- i4.0 se **zaklíná širokými dopady nejenom na průmysl**, přičemž se ale na tento soustředí (ostatní sféry pouze v rovině obecných proklamací a frází)
- **negativa a rizika z technologií i4.0** se bagatelizují (**nebudou dostupné všem**, nebudou zadarmo, prospěch mají realizovat země vyspělé, **? BRICS**, Asie, technologie **prohlubují nerovnosti**, rostou ohrožení – **globální digitální gulag se zeleným nátěrem**, *„Velký Bratr“* – **sledování, kontrola, manipulace**, digitální demence, individualizace a fragmentace)
- změny (převratné i méně převratné) se nebudou týkat všech (lidí, regionů, ani zemí) a **4IR nemá mít pouze vítěze,** ale v neposlední řadě (a možná především) i **četné poražené**

Otevření řady otázek

- **?** i4.0 a **lokalizace, deglobalizace, desintegrace**
  (návraty firem do mateřských zemí – ***„reshoring“***, menší tlak na integraci EU, renacionalizace, **reindustrializace**)
- **?** i4.0 a **sdílení pomocí síťových struktur**
  - *„Uberizace“* ekonomiky (sdílené digitální platformy)
  - *„Uberizace“* financí (blockchain, Fintech revoluce, InsurTech)
  - *„Uberizace“* celé společnosti (marginalizace vlastnictví, kreativita, dobrovolnictví, spolupráce namísto konkurence, moci a ovládání)
- **?** i4.0 a **ekonomická demokracie**
  (participace, samospráva, **? vlastnictví robotů**, **? zdanění robotů** či kapitálu, také jako zdroj financování nepodmíněného základního příjmu)
- **?** i4.0 a **člověk jako ohrožený** (a zbytečný) **druh**,
  (? dystopie antipráce – *„kapitalistický komunismus“*, kdy miliony lidí v tržní ekonomice berou příjem za nicnedělání, **? co s lidmi bez placené práce**, úniky do volného času, **? nepodmíněný základní příjem** – např. dle Standing, G.: *Prekariát.* Praha, Rubato 2018)

Význam procesů 4.0 pro ČR

- **specifický charakter ekonomiky ČR** (prodloužená levná německá výrobní linka, levná země na produkci levných součástek, vysoký podíl zpracovatelského průmyslu i automobilové produkce) – tj. možná **největší ohrožení robotizací v EU**, díky robotizaci již nízké mzdy nemusí být parametrem konkurenceschopnosti, tím mohou být stabilní a levné dodávky energie – důležitost volby energetické politiky (**energetika 4.0** jako hlavní výzva pro stát)
- **? reakce a připravenost ČR na i4.0**

  ? i4.0 jako *„póly rozvoje“*, **? vzdělání 4.0** (přímo pro účely i4.0 – pod knutou flexibility, nejistoty a potřeb trhů)

Strategické iniciativy

- **Německo – strategie průmyslové politiky do roku 2030**
  - tradice sociálně tržního hospodářství, více trhu + podpora inovativních technologií (důležitost disruptivních technologií – **hlavní inovací dneška má být digitalizace a AI**, AI se má prosadit např. u autonomních vozidel a v lékařské diagnostice)
  - cíle: **konkurenceschopnost**, **technologická kompetence**, **průmyslové vůdcovství** (včetně navýšení podílu průmyslu), počet pracovních míst má narůst (transformace míst)
  - problémy Evropy v telekomunikačních technologiích a počítačové elektronice
  - Japonsko a Korea dominují od 70. let v zábavní elektronice
  - Japonsko exceluje v automobilech, elektronice, robotice a AI
  - **čínská výzva** (politika *Made in China 2025* cílí na deset sektorů, včetně robotiky, elektromobility, vesmírných technologií či biofarmaceutik), *„digitální leninismus“*
  - Německo zaspalo v AI a digitalizaci, daří se mu v tradičních odvětvích
  - **výzvy automobilového průmyslu** (elektroauta, samořiditelná auta)
- **ČR – inovační strategie na období 2019-30** (přijata vládou 3. 2. 2019)
  - nadřazená, zastřešující strategie, má být nad strategií *Digitální Česko* i RIS3 (*Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky* z roku 2018)
  - **podpora digitalizace**, změny daňových odpočtů na **podporu výzkumu a vývoje**, **podpora patentové politiky**, **růst výdajů na vědu a výzkum** (na 2,5 % HDP v 2025 a 3 % v 2030), **rozvoj start-upů a spin-off firem** (uvádí výsledky teoretického výzkumu na komerční trh)
  - orientace na budoucnost – místo sloganu *„Land of Stories“* (země památek, piva a křišťálu) úderné heslo ***„Czech Republic: The Country for the Future“*** (technologický lídr)

Vize společnosti 4.0 a 5.0

- **společnost 4.0**
  - různě interpretovaný termín, často považován za synonymum **4IR**, resp. za souhrnný název procesů *„4.0“*
  - s důrazem na komplexnost změn a celospolečenské dopady, přesahující rámec průmyslu (**i4.0**)
  - u nás chápan jako výsledek iniciativ **Průmysl 4.0**, Aliance Společnost 4.0, opatření na podporu digitalizace aj., zdůrazňována bývá propojenost různých sfér, kdy **inovace ve vzdělávání, průmyslu i na pracovním trhu musí probíhat souběžně a koordinovaně**
  - diskutovány jsou i alternativní koncepty společnosti 4.0 nebo 5.0
- **společnost 5.0**
  - nejednoznačně vymezený termín, používaný v různých souvislostech a občas se i překrývající s koncepty **společností 4.0**
  - obvykle však míněný ve smyslu další logické fáze vývoje **informační společnosti**, někdy též ve smyslu **společnosti postinformační**
  - za světového lídra technologií **Industrie 4.0** bývá považováno Německo
  - Japonsko se vydává dál, své problémy (např. se stárnutím populace) chce řešit **společností 5.0** – dalším stupněm digitalizace a nasazením **AI**, koncept, využívající špičkové technologie (**IoT**, **AI**, **CPS**, **Big Data** aj.) má být cestou k supervyspělé (**super-smart**) společnosti
  - společnost 5.0 zde reprezentuje pátou etapu vývoje společnosti (po společnosti lovců, zemědělské, industriální a informační)
  - sci-fi vize průmyslu 5.0 (nanomateriály), 6.0 (využití kvantové fyziky) či 7.0 (biologizace průmyslu)

Pátý civilizační zlom a vize společnosti 5.0

dle Staněk, P., Ivanová, P.: *Štvrtá priemyslná revolúcia a piaty civilizačný zlom.* Bratislava, Elita 2016, resp. *Spoločnosť 5.0: Ekonomika budúcnosti?* Bratislava, Wolters Cluwer 2017

- komplexní přístup, **společensko-technologický zlom spojují s propojením dosud izolovaných procesů** (robotika, internet, nanotechnologie, sociální sítě aj.), několik posledních let má docházet k jejich **intenzivnímu propojování + 3D tisk, cloud, Big Data, systémy smart** pro různé sféry společnosti a diskuze o sdílené ekonomice či charakteristikách generací X a Y (nechtějí se zatěžovat vlastnictvím), **informatizace a digitalizace** je doprovázena také **změnou přírodních podmínek**
- **? směřování civilizace**, digitalizace, robotizace, informatizace lidem ***„nastavuje zrcadlo“***
- jednotlivé civilizační modely vykazují odlišnou míru schopnosti absorpce změn, což může prohlubovat polarizaci, přednosti a omezení euro-amerického modelu, **Asie 4.0 – Čína jako globální technologický lídr**
- revoluce umělé inteligence a robotiky má znamenat návrat *„tří K“* a *„jednoho S“* (kognitivnost, komunikativnost, kreativita a security – bezpečnost), pro dlouhodobou udržitelnost má být nutný i *„pátý symbol H“* – humanismus, **člověk má stát v centru pozornosti** (personalizace výroby, služeb)
- **? člověka a jeho myšlení**, **? je připraven na změny díky i4.0 nebo *„rozbije zrcadlo“*** (problém subjektu změn, naivní *„sluníčkářská“* víra, že se lidé automaticky promění v zodpovědné andělské bytosti)

Ambice ČR (a SR)

- **?** je postačující **role *„kooperujícího partnera“***
  (dle Mařík, V. a kol., 2016)
- ***?*** úvahy a projekty 5.0 či 6.0, kde bychom mohli stát v některých aspektech i v čele a trendy nejen fatalisticky přijímat, nýbrž také aktivně spoluvytvářet
- **nutnost nalezení průmyslové aktivity, kde bychom mohli opravdu excelovat** (? kosmický průmysl, drony, superstrategické suroviny, nanotechnologie, biotechnologie pro **zdraví 4.0**, **5.0** …?)
- ***„zlaté české ručičky a zlaté české hlavičky“***,
  nelze přitom spoléhat pouze na nápady a výzkum, stále **důležitá zůstane adekvátní materie, včetně *„cihel či železa“***,
  nebo si opravdu úplně všechno 3Dvytiskneme? (Z čeho?, Za co?),
  ? budou roboti přístupní všem a budou zadarmo
- nezbytnost promyšlených a smělých strategií **s využitím plánování**, **s důrazem na kvalitu vzdělání a nikoli na jeho zničující další liberalizaci**, která vede k neustálému snižování nároků, což je cesta k pseudovzdělanosti,
  resp. nedovzdělanosti či polovzdělanosti

Splaskává bublina 4.0? Jaké jsou další etapy a perspektivy tzv. 4IR?

- nikoli převratná revoluce, nýbrž **postupná a dlouhodobá evoluce**
- cca 2018 – **konec největších technologických iluzí**
- splasknutí bubliny 4.0 má zabránit **zelená etapa**, **technologie 4.0 tlačeny „zeleným“ směrem 5.0** (**digitalizace** a **ozelenění** jako spása světa)
- **koronakrize** 2020-22? jako **kolaps neoliberální globalizace** (v kontextu **společenské krize Západu**)
- **přeformátovávání světa**, koncept **Velkého resetu** (K. Schwab) jako **záchrana hroutícího se globalismu**

Bublina 4.0 a bublina dot.com

- mnohé **analogie s globálním humbukem a bublinou tzv. nové ekonomiky** (i tzv. nové ekonomie) 90. let – dot-com-bubble (1995-2001)
- ekonomika 4.0 má být další mýtickou **tzv. novou ekonomikou** – role digitalizace a robotizace, kapitalismus sdílených platforem, kapitalismus bez práce etc.
- **mediálně a marketingově hýčkané trendy typu módního vychvalování IoT či sci-fi fantazírování ohledně AI** vytváří dojem, že jakási převratná revoluce skutečně probíhá, makročísla např. o vývoji produktivity (a to i ve světle **nové sekulární stagnace**, predikcí **další vlny Velké recese** nebo **superkrize**) ovšem mnohdy vypovídají jinak
- **nejde o převratnou a dramatickou revoluci, nýbrž o postupnou a dlouhodobou evoluci**
  (u AI, strojového učení, autonomních vozidel, kryptoměn aj.)

Splaskávání bubliny 4.0

- koncept 4IR – se všemi projekty 4.0 – je **prázdným marketingovým pojmem a především vítanou záminkou k přerozdělování, výhodným kšeftům či získávání grantů**
  (**Facebook není náhradou normálních lidských vztahů**, nýbrž komerční experiment, který má rozpoznávat chování lidí, sociální sítě jako symbol doby začínají ztrácet své charisma v Evropě i Americe, **digitální detox** se šíří nejenom mezi mladými, opadá nadšení z přístrojů pro augmentovanou realitu, **auta nemohu magicky řídit sama sebe**, světem přestávat lomcovat kryptoměnová horečka, splaskává bublina bitcoinu a **bitcoinová revoluce se odkládá na neurčito**, **nový svět blockchainu nevedl k vymření bank**, frázím o tzv. znalostní ekonomice, ve které tituly namažeme úplně každému bez ohledu na schopnosti a píli se smějí už i malé děti, **odklon investorů je zřetelný nejen u kryptoměn, ale i u technologií** – **propady akcií FAANG** (Facebook, Apple, Amazon, Netflix, Google), sílí regulace sdílených platforem , které vydělávaly na obcházení předpisů a zákonů aj.)
  – **éra největších technologických iluzí končí**
- globální slovo roku 2018 = **techlash**
  (technology + backlash, zpětný náraz)

Problémy s identifikací nosných oborů (*„tahounů“*) i zemí 4.0, resp. 5.0

- **? internet 3.0** jako další revoluce – internet 1.0 (Google, 1998), web 2.0 (Facebook, 2004), internet 3.0 (využití blockchainu, možnost kontroly nad vlastními daty, návrat k decentralizaci)
- **? 3D tisk** jako další revoluce
- **? cirkulární ekonomika** jako další revoluce
- **? AI** v boji proti klimatické změně
- v různých technologiích (včetně *„zelených“*) jsou na špicí **různé země**
- **na skutečně epochální vynález a jeho aplikace se dosud čeká** (? skladování elektrické energie, ? vodíkový pohon, ? energie z jaderné fúze …)

Stát jako hybatel inovací

- dle Mazzucatová, M.: *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths*. London, Anthem Press 2013
  - **u zrodu technologických revolucí posledního století nestál soukromý sektor, ale stát**
  - ekonomický úspěch USA je spíše výsledkem veřejných a státem financovaných investic do inovací a technologií než výsledkem malého státu v duchu doktríny volného trhu
  - **stát jako aktivní hráč** (aktivní spolutvůrce ekonomických hodnot), individuální kreativita soukromých subjektů všechno nevyřeší – **hlavním hybatelem inovací je sebevědomý stát**
  - *„podnikatelský stát“* – škála státních institucí podporujících a propojujících v klíčových oblastech byznys a vědu
  - **nutnost změny ekonomického uvažování včetně dluhu**, hlavní není výše deficitu, ale kvůli čemu se zadlužíme, zadlužení směřující k rozvoji ekonomiky je v pořádku
- dle Mazzucatová, M.: *The Value of Everything: Making and Taking in the Global Economy*. New York, Public Affairs 2018
  - pokus o **opětovné zavedení tématu hodnoty** do diskusí o současném stavu kapitalistických ekonomik a společností, zejména v Evropě a USA
  - základní idea: **tržní cena odráží ekonomickou hodnotu**

Kdo má prospěch z globalizace (G)?

dle Rodrik, D.: *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*. New York and London, W. W. Norton 2011

- **negativa G**, G se stala cílem a samoúčelem
- G v pokročilých stadiích vyvolává politicky výbušné reakce, **vytváří skupiny poražených, prohlubuje rozpory a rozdíly**
- **hyperG** (= směřování všech zemí k otevřené globální ekonomice, s globálním i trhy a minimem pravidel) **je dlouhodobě neudržitelná**
- **?** demokratické odpovědnost a toho, v čí prospěch jsou nastavena pravidla
- neslučitelnost fungující demokracie a neustále se prohlubující integrace
- **trilema** soudobé politické ekonomie: **hyperglobalizovaná ekonomika, demokracie a národní stát – společně nemohou existovat, vždy můžeme mít pouze dvě hodnoty** (resp. přidáme v jedné, musíme ubrat v jiné)
- **intenzivní integrace vyžaduje zrušení odlišných pravidel mezi státy, sjednocování je nedemokratické** (odlišné představy různých zemí)
  - řešení v podobě omezení demokracie
  - řešení v podobě omezení národního státu (demokratická odpovědnost politiků na globální úrovni)
  - řešení v podobě **omezení ekonomické integrace** – pro zachování demokracie a národního státu **musí G zařadit zpátečku**, přednost národních priorit a zájmů